

PIRMĀS INSTANCES TIESAS SPRIEDUMS (ceturtā palāta)

2006. gada 27. septembrī*

Apvienotās lietas T-44/02 OP, T-54/02 OP, T-56/02 OP, T-60/02 OP un T-61/02 OP

Dresdner Bank AG, Frankfurte pie Mainas (Vācija), ko pārstāv M. Hiršs [*M. Hirsch*] un V. Bošs [*W. Bosch*], advokāti,

Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG, agrāk — *Vereins- und Westbank AG*, Minhene (Vācija), ko sākotnēji pārstāvēja J. Šulte [*J. Schulte*], M. Evens [*M. Ewen*] un A. Neis [*A. Neus*], pēc tam — V. Knaps [*W. Knapp*], T. Millers-Ibolds [*T. Müller-Ibold*] un K. Federsens [*C. Feddersen*], advokāti,

Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG, Minhene, ko sākotnēji pārstāvēja V. Knaps, T. Millers-Ibolds un B. Bergmans [*B. Bergmann*], pēc tam — Knaps, Millers-Ibolds un K. Federsens, advokāti,

DVB Bank AG, agrāk — *Deutsche Verkehrsbank AG*, Frankfurte pie Mainas, ko pārstāv M. Klusmans [*M. Klusmann*] un F. Vimers [*F. Wiemer*], advokāti,

* Tiesvedības valoda — vācu.

Commerzbank AG, Frankfurte pie Mainas, ko pārstāv H. Sackijs [*H. Satzky*] un B. Māsens [*B. Maassen*], advokāti,

prasītājas,

pret

Eiropas Kopienu Komisiju, ko pārstāv T. Hristoforu [*T. Christoforou*], A. Neijenhauss [*A. Nijenhuis*] un M. Šneiders [*M. Schneider*], pārstāvji,

atbildētāja,

par protestu, ko Komisija iesniedza par Pirmās instances tiesas 2004. gada 14. oktobra aizmuguriskiem spriedumiem lietās T-44/02 *Dresdner Bank*/Komisija (Krājumā nav publicēts), T-54/02 *Vereins- und Westbank*/Komisija (Krājumā nav publicēts), T-56/02 *Bayerische Hypo- und Vereinsbank*/Komisija (Krājums, II-3495. lpp.), T-60/02 *Deutsche Verkehrsbank* /Komisija (Krājumā nav publicēts) un T-61/02 *Commerzbank*/Komisija (Krājumā nav publicēts).

EIROPAS KOPIENU
PIRMĀS INSTANCES TIESA (ceturtā palāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētājs I. Legāls [*H. Legal*], tiesneši P. Linda [*P. Lindh*] un V. Vadapals [*V. Vadapalas*], sekretāre K. Andova [*K. Andová*], administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un tiesas sēdi 2006. gada 31. maijā,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

Prāvas priekšvēsture

- 1 Šī lieta attiecas uz Komisijas 2001. gada 11. decembra Lēmumu 2003/25/EK par atklātu procesu atbilstoši [EKL 81. pantam] [Lieta COMP /E-1/37.919 (ex 37.391) — Bankas maksājumi par euro zonas valūtas konvertāciju — Vācija] (OV 2003, L 15, 1. lpp., turpmāk tekstā — “apstrīdētais lēmums”).
- 2 Valūtas maiņas pakalpojumu vidū ir jānošķir bezskaidras naudas konvertācija, no vienas puses, un monētu un naudaszīmju maiņa vai “skaidras naudas maiņa”, no otras puses. Pēdējais minētais pakalpojumu veids, kas ir vienīgais šajā gadījumā atbilstošais veids, var tikt iedalīts vēl divās kategorijās: pirmkārt, valūtas maiņas lielā apmērā pakalpojumi, kas ļauj bankām mainīt naudas zīmes lielos apmēros (turpmāk tekstā — “starpbanku valūtas maiņas pakalpojumi”), un, otrkārt, mazumtirdzniecības valūtas maiņas pakalpojumi, kas ir paredzēti indivīdiem un kas attiecas uz maziem naudaszīmju apmēriem.
- 3 Pirms euro ieviešanas atlīdzība par valūtas maiņas pakalpojumiem Vācijā netika atsevišķi noformēta rēķinā: šo pakalpojumu cena bija iekļauta kursā, par kādu kredītiestādes un valūtas maiņas biroji iepirka un pārdeva valūtu saviem klientiem. Pirkšanas kurss bija zemāks par tirgus atskaites kursu un pārdošanas kurss — lielāks par to (apstrīdētā lēmuma preambulas 38. apsvērumš). Šī starpība salīdzinājumā ar tirgus atskaites kursu tiek saukta par “kursu starpību”.

- 4 1999. gada sākumā Komisija uzsāka izmeklēšanas procesu pret apmēram 150 bankām, tostarp prasītājām, kas reģistrētas septiņās dalībvalstīs, proti, Beļģijā, Vācijā, Īrijā, Nīderlandē, Austrijā, Portugālē un Somijā. Tā turēja šīs bankas aizdomās par to, ka pārejas periodā no 1999. gada 1. janvāra — datuma, kad euro tika ieviests kā vienota valūta, līdz 2002. gada 1. janvārim — datuma, kad valūtas naudaszīmes ar nosaukumu “euro” tika laistas apgrozībā (turpmāk tekstā — “pārejas periods”), tās noteica valūtas maiņas pakalpojumu cenas to dalībvalstu valūtām, kas bija euro zonas dalībnieces. Kaut arī sākotnēji Komisija uzsāka izmeklēšanu ar vienu lietas numuru, tā to turpināja, uzsākot atsevišķus procesus par aizliegto nolīgumu pastāvēšanu attiecīgajās dalībvalstīs.
- 5 Sākot ar 1999. gada 8. februāri, Komisija atbilstoši 11. pantam Padomes 1962. gada 6. februāra Regulā Nr. 17, Pirmā regula par Līguma [81]. un [82]. panta īstenošanu (OV 13, 204. lpp.), lūdza trijām Vācijas banku apvienībām informāciju, kas galvenokārt attiecas uz atlīdzību par valūtas maiņas pakalpojumiem.
- 6 1999. gada 16. un 17. februārī Komisija veica pārbaudi *Dresdner Bank* un *Deutsche Bank* vadības atrašanās vietā, Frankfurtē pie Mainas.
- 7 1999. gada 19. oktobrī Komisija nosūtīja anketu apmēram 240 bankām euro zonā, lūdzot atbilstoši Regulas Nr. 17 11. pantam iesniegt datus par maiņas komisijas maksu, par ko ir izsniegti rēķini pirms un pēc euro ieviešanas. Šī anketa tika nosūtīta 42 Vācijas bankām, ieskaitot apstrīdētā lēmuma adresātes (apstrīdētā lēmuma preambulas 22.–24. apsvērumus).
- 8 1999. gada 20. un 21. oktobrī Komisija veica pārbaudi Nīderlandē, kur atrodas *GWK Bank* (turpmāk tekstā — “*GWK*”) vadības atrašanās vieta (apstrīdētā lēmuma preambulas 21. apsvērumus).

9 2000. gada 3. un 10. augusta vēstulēs Komisija nosūtīja paziņojumu par iebildumiem šādām bankām:

- *Commerzbank*;
- *Deutsche Verkehrsbank (DVB)*;
- *Bayerische Hypo- und Vereinsbank (HVB)*;
- *Reisebank*;
- *Dresdner Bank*;
- *Vereins- und Westbank (VUW)*;
- *Bayerische Landesbank Girozentrale*;
- *SEB Bank* (agrāk saukta — *BfG*);
- *Hamburgische Landesbank Girozentrale*;
- *Westdeutsche Landesbank Girozentrale (West LB)*;
- *Landesbank Hessen Thüringen Girozentrale*;
- *GWK* un tās mātes sabiedrības *Fortis NV*, *Fortis Services Nederland NV* un *Fortis Bank Nederland NV*.

- 10 2001. gada 1. un 2. februārī uzklaušīšanas amatpersona uzklaušīja paziņojuma par iebildumiem adresātes.
- 11 2001. gada 11. decembrī Komisija pieņēma apstrīdēto lēmumu.
- 12 Atbilstoši apstrīdētajam lēmumam (preambulas 2. apsvērumš) bankas, kas piedalījās sanāksmē, kura notika 1997. gada 15. oktobrī *DVB* telpās Frankfurtē pie Mainas (turpmāk tekstā — “1997. gada 15. oktobra sanāksme”), ir vienojušās pārejas periodā ieturēt komisijas maksu apmēram 3 % apmērā par euro zonas banknošu pirkšanu un pārdošanu.
- 13 Šās sanāksmes iniciators bija *GWK*. Apstrīdētajā lēmumā ir atzīmēts, ka šī banka 1997. gada 29. aprīļa sanāksmē ierosināja *Reisebank* uzsākt sarunas ar citām Vācijas bankām, lai galvenokārt nodrošinātu, ka *Deutsche Bundesbank*, Vācijas centrālā banka, nepiedāvātu patērētājiem bezmaksas valūtas maiņas pakalpojumus (apstrīdētā lēmuma preambulas 60. un 63.–68. apsvērumš).
- 14 Atbilstoši apstrīdētajam lēmumam (preambulas 62. apsvērumš) par pārkāpuma dokumentārajiem pierādījumiem ir uzskatāmi pārbaudē *GWK* telpās atrastie sanāksmes un telefonsarunu protokoli, it īpaši 1997. gada 15. oktobra sanāksmes protokoli, ko izstrādāja attiecīgi *GWK* darbinieks (turpmāk tekstā — “*GWK* protokols”) un *Commerzbank* darbinieks (turpmāk tekstā — “*Commerzbank* protokols”).

- 15 Apstrīdētajā lēmumā Komisija vispirms norādīja, ka dalībnieces ir vienojušās informēt *Deutsche Bundesbank*, ka, sākot ar 1999. gada 1. janvāri, tās praktizēs “euro zonas bankošu maiņu ar fiksētu maiņas kursu un ka rēķinos tās skaidri norādīs komisijas maksu” (apstrīdētā lēmuma preambulas 88. apsvēruma).
- 16 Turpinājumā Komisija atzīmēja (apstrīdētā lēmuma preambulas 89. apsvēruma), ka 1997. gada 15. oktobra sanāksmes dalībnieces, nespēdamas vienoties par vienotas komisijas maksas principu, “ir noteikušas kopīgu mērķi aizstāt [kursa] starpību ar komisijas maksu procentos, lai varētu saņemt 90 % no vispārīgiem ienākumiem, kuri gūti no valūtas maiņas darbības, kas veido apmēram 3 % kopējo komisijas maksu”. Tādējādi, pamatojoties uz *Commerzbank* protokolu, Komisija apgalvo, ka “ir panākta vienprātība par fiksēta maiņas kursa lietošanu euro zonas valūtām (t.i., ka netiks piemērots pirkšanas un pārdošanas kurss), ar maksājumiem, kas tiks aprēķināti komisijas maksas formā, kura izteikta procentos” (apstrīdētā lēmuma preambulas 95. apsvēruma).
- 17 Visbeidzot, Komisija uzskata, ka *GWK* un *Commerzbank* protokoli kopā veidoja nolīgumu par atlīdzību par valūtas maiņas pakalpojumiem komisijas maksas formā, kas izteikta procentos no maināmās summas. *Commerzbank* protokolā nav minēts šīs komisijas maksas apmērs, — pretēji *GWK* protokolam, kurā bija atsauce uz apmēram 3 %. Tomēr Komisija ir ņēmusi vērā faktu, ka 2001. gada 1. un 2. februāra sēdē *Bayerische Landesbank Girozentrale* paziņoja, ka 1997. gada 15. oktobra sanāksmē tās pārstāvis atgādinājis, ka “noteiktu banku pārstāvji minēja ciparus no 2 līdz 4 %”, kaut arī šis pārstāvis nav atcerējies 3 % (apstrīdētā lēmuma preambulas 96. apsvēruma).
- 18 Pamatojoties uz šiem faktiem, Komisija uzskata, ka “bankas, kas piedalījušās 1997. gada 15. oktobra sanāksmē, [bija] vienojušās ieviest apmēram 3 % kopēju

komisijas maksu (lai saņemtu 90 % no saviem ienākumiem) pēc 1999. gada 1. janvāra” un ka šā nolīguma vienlaikus “mērķis un sekas bija konkurences ierobežošana Kopienā” (apstrīdētā lēmuma preambulas 120.–128. apsvērumi). Šis nolīgums tika noslēgts uz pārejas periodu (apstrīdētā lēmuma preambulas 173. apsvērumi).

- 19 Atbilstoši apstrīdētā lēmuma 1. pantam *Commerzbank, Dresdner Bank, HVB, DVB* un *VUW* ir pārkāpušas EKL 81. pantu, “ piedaloties tāda nolīguma noslēgšanā, kura mērķis bija noteikt: a) noteikumus rēķinu noformēšanai attiecībā uz maksājumiem par banknošu maiņas pret euro zonas valūtu darījumiem (t.i., komisijas maksu, kas izteikta procentos) un b) šo maksājumu mērķa līmeni apmēram 3 % (lai saņemtu 90 % no ienākumiem, kas gūti no [kursu] starpības) pārejas periodā”.
- 20 Uzskatot, ka šis ir bijis smags pārkāpums, kas ildzis apmēram četrus gadus, Komisija uzlika šādus naudas sodus (apstrīdētā lēmuma 3. pants):

<i>Commerzbank</i>	28 000 000 euro
<i>Dresdner Bank</i>	28 000 000 euro
<i>HVB</i>	28 000 000 euro
<i>DVB</i>	14 000 000 euro
<i>VUW</i>	2 800 000 euro

Process

- 21 Iesniedzot Pirmās instances tiesas kancelejā no 2002. gada 26. februāra līdz 1. martam atsevišķus prasības pieteikumus, *Dresdner Bank, VUW, HVB, DVB* un *Commerzbank* ir cēlušas prasības pret apstrīdēto lēmumu (lietas T-44/02, T-54/02, T-56/02, T-60/02 un T-61/02).

- 22 Komisija, saņemot paziņojumu par šiem prasības pieteikumiem, nav iesniegusi iebildumu rakstu tai noteiktajā termiņā. Vēstulēs, kas kancelejā iesniegtas no 2002. gada 25. jūnija līdz 2. jūlijam, prasītājas atbilstoši Pirmās instances tiesas reglamenta 122. panta 1. punktam lūdza Pirmās instances tiesu apmierināt to prasījumus.
- 23 Ar 2004. gada 14. oktobra aizmuguriskiem spriedumiem Pirmās instances tiesa atcēla apstrīdēto lēmumu (turpmāk tekstā —“aizmuguriski spriedumi”), ciktāl tas attiecās uz katru no prasītājām. Pirmās instances tiesa, balstoties uz prasības pieteikumiem, uzskatīja, ka Komisija nav no tiesību viedokļa pietiekami pierādījusi, ka šāds nolīgums pastāv gan attiecībā uz valūtas maiņas pakalpojumu cenu noteikšanu, gan uz rēķinu noformēšanas noteikumiem. Pirmās instances tiesa, neizvērtējot citus prasības pamatus, atzina par pamatotiem izvirzītos pamatus par neprecīzu faktu konstatāciju un to, ka pret prasītājām vērstajām norādēm nav pierādījuma rakstura.
- 24 Dokumentos, kas Pirmās instances tiesas kancelejā iesniegti 2004. gada 27. novembrī un 4. decembrī, Komisija atbilstoši Reglamenta 122. panta 4. punktam par aizmuguriskiem spriedumiem iesniedza protestu.
- 25 2005. gada 14. janvārī *VUW* apvienojās ar *HVB*, kura tādējādi pārņēma *VUW* tiesības lietā T-54/02 OP.
- 26 Dokumentos, kas Pirmās instances tiesas kancelejā iesniegti no 2005. gada 11. līdz 21. februārim, prasītājas atbilstoši Reglamenta 122. panta 5. punktam iesniedza savus apsvērumus par protestu.

- 27 Pēc lietas dalībnieku uzklausīšanas ar 2005. gada 12. jūlija rīkojumu atbilstoši Reglamenta 50. pantam lietas T-44/02 OP, T-54/02 OP, T-56/02 OP, T-60/02 OP un T-61/02 OP tika apvienotas mutvārdu procesā un galīgā sprieduma taisīšanai.
- 28 Ņemot vērā tiesneša referenta ziņojumu, Pirmās instances tiesa (ceturtā palāta) nolēma uzsākt mutvārdu procesu un procesa organizatorisko pasākumu ietvaros aicināja lietas dalībniekus atbildēt uz dažiem jautājumiem. Lietas dalībnieki šo prasību izpildīja.
- 29 2005. gada 31. maija tiesas sēdē tika uzklausīti lietas dalībnieku mutvārdu paskaidrojumi un atbildes uz Pirmās instances tiesas uzdotajiem jautājumiem.

Lietas dalībnieku prasījumi

- 30 Visās lietās Komisijas prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:
- atcelt aizmuguriskus spriedumus;
 - prasības pilnībā noraidīt;
 - piespriest prasītājām atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, ieskaitot tos, kas attiecas uz protesta procesu.

31 Lietā T-44/02 OP *Dresdner Bank* prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:

- noraidīt protestu un apstiprināt aizmugurisku spriedumu;
- piespriest Komisijai atlidzināt tiesāšanās izdevumus, ieskaitot tos, kas attiecas uz protesta procesu.

32 Lietās T-54/02 OP un T-56/02 OP *HVB* prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:

- apstiprināt aizmuguriskus spriedumus;
- noraidīt protestu;
- piespriest Komisijai atlidzināt tiesāšanās izdevumus, ieskaitot tos, kas attiecas uz protesta procesu.

33 Lietā T-60/02 OP pēc procesuālo rakstu būtības precizēšanas tiesas sēdē *DVB* prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:

- noraidīt protestu kā daļēji nepieņemamu;

- noraidīt protestu kā nepamatotu;

- piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, ieskaitot tos, kas attiecas uz protesta procesu.

34 Lietā T-61/02 OP *Commerzbank* prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:

- noraidīt protestu;

- piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

Juridiskais pamatojums

I — Par protesta procesu

35 Savu prasījumu par aizmugurisku spriedumu atcelšanu pamatojumam Komisija ir izvirzījusi vairākus iebildumus pret apstākļiem, kādos Pirmās instances tiesa ir veikusi savu kontroli, it īpaši attiecībā uz pierādījumu iesniegšanas prasībām.

36 Lietās T-54/02 OP un T-56/02 OP *HVB* iebilst, ka Komisija ir pārpratusi protesta procesa būtību, jo šā procesa mērķis nav izlabot juridiskas kļūdas, kas ietekmē aizmuguriskus spriedumus.

- 37 Aicināta precizēt tiesas sēdē savu procesuālo rakstu ietvarus, Komisija lūdza, lai tās prasījumus par aizmugurisku spriedumu atcelšanu interpretētu kā tādus, kas vērsti uz to, lai Pirmās instances tiesa pārskatītu šos spriedumus, ņemot vērā protesta procesus. Uzklāusot prasītājas, Pirmās instances tiesa šo precizējumu pieņēma zināšanai.
- 38 Tā kā Komisija precizēja savu prasījumu būtību, Pirmās instances tiesa uzskatīja, ka vairs nav jāspriež par *HVB* protestu, kas attiecas uz protesta procesu priekšmetu.
- 39 Turklāt *DVB* un *Commerzbank* apgalvo, ka protests ir daļēji nepieņemams. Komisija centās paplašināt strīda priekšmetu, atbildot nevis uz pamatiem, pamatojoties uz kuriem Pirmās instances tiesa taisījusi aizmuguriskus spriedumus, bet uz citiem. Tās uzskata, ka protestā ir jāatspēko tikai tie pamati, kas analizēti aizmuguriskos spriedumos.
- 40 *DVB* un *Commerzbank* apgalvo, pirmkārt, ka jebkurš pamats, ko izvirza atbildētājs aizmuguriska sprieduma procesam, neievērojot šos ierobežojumus, ir novēlots un līdz ar to — nepieņemams atbilstoši Reglamenta 48. panta 2. punktam.
- 41 Otrkārt, tās uzskata, ka aizmuguriska sprieduma un protesta process ir paredzēts, lai sodītu atbildētāju aizmuguriska sprieduma process, nevis lai tam sniegtu “otru iespēju”. Šajā ziņā *DVB* precizē, ka gadījumā, ja Pirmās instances tiesa nolemtu atcelt aizmugurisku spriedumu, tai būtu jāizvērtē citi prasības pamati, neņemot vērā atbildētāja aizmuguriska sprieduma procesa argumentus par šiem citiem pamatiem. Jebkurš cits risinājums sniegtu šim lietas dalībniekam priekšrocības, dodot tam pietiekami daudz laika, lai sagatavotu savu aizstāvību pēc iepazīšanās ar Pirmās instances tiesas nostāju.

42 Tiesas sēdē Komisija apstrīdēja šo interpretāciju.

43 Pirmās instances tiesa uzsvēra, ka protesta procesa, ko paredz Reglamenta 122. panta 4. punkts, mērķis ir ļaut tiesai veikt jaunu lietas vērtējumu, pamatojoties uz sacīkstes principu, un tai nav saistošs aizmuguriska sprieduma risinājums. Tā kā Reglamentā nav nevienas tiesību normas, kas paredz pretējo, protesta iesniedzējs principā var brīvi izvēlēties argumentāciju, un viņam nav jāprobežojas ar aizmuguriska sprieduma pamatojuma atspēkošanu.

44 Ņemot vērā protesta procesa mērķi, tas aizliegums izvirzīt jaunus pamatus tiesvedībā, ko paredz Reglamenta 48. panta 2. punkts, pretēji tam, ko piedāvā *DVB* un *Commerzbank*, nav interpretējams kā aizliegums protesta iesniedzējam izvirzīt pamatus, ko tas jau būtu varējis izvirzīt aizstāvības stadijā. Kā Komisija pamatoti uzsvēra — šādai Reglamenta 48. panta 2. punkta interpretācijai nebūtu nozīmes, jo tās rezultātā gadījumā, ja protests ir pamatots, varētu nokļūt procesuālā strupceļā: Pirmās instances tiesa, konstatējot, ka tai nav iespējams apstiprināt aizmuguriska sprieduma risinājumu, saskaņā ar kuru viens no izvirzītajiem pamatiem ir pamatots, nevarētu spriest par citiem prasības pamatiem, ievērojot sacīkstes principu.

45 Tādējādi protests ir pieņemams.

II — Prasības pamatu kopsavilkums

46 Prasītājas galvenokārt apstrīd EKL 81. panta pārkāpuma pastāvēšanu. Tās noliedz, ka pastāv vienošanās par cenu un valūtas maiņas komisijas maksas struktūras

noteikšanu, atsaucoties uz dažādām būtiskām kļūdām un neprecizitātēm, kas ietekmē faktu konstatāciju, kuru veikusi Komisija, un it īpaši — ka ir saskaņotas gribas šajā jautājumā.

47 Turpinājumā prasītājas apgalvo, ka nav izpildīti EKL 81. panta piemērošanas nosacījumi, ciktāl iespējamā vienošanās nav radījusi konkurenci traucējošas sekas, un nav spējīga ietekmēt tirdzniecību dalībvalstu starpā.

48 Prasītājas apstrīd arī administratīvā procesa norisi. Šajā sakarā tās atsaucas uz dažādiem tiesību uz aizstāvību — tostarp tiesību tikt uzklausītam — pārkāpumiem. Tās uzskata, ka Komisija ir izvērtējusi tikai apsūdzības pierādījumus, pārkāpjot nevainīguma prezumpcijas principu.

49 Lietās T-54/02 OP, T-56/02 OP un T-60/02 OP *HVB* un *DVB* apgalvo, ka Komisija ir nepareizi izmantojusi pilnvaras.

50 Lietā T-56/02 OP *HVB* apstrīd nosacījumus, kādos Komisija tai uzliek atbildību par *VUW* rīcību.

51 Prasītājas apstrīd Komisijas lēmumu izbeigt izmeklēšanu pret noteiktiem paziņojuma par iebildumiem adresātiem — it īpaši pret 1997. gada 15. oktobra sanāksmes iniciatoru — apmaiņā pret to apņemšanos samazināt savas cenas. Papildus tam, ka dažas prasītājas ir izteikušas šaubas par Komisijas kompetenci pieņemt šādus lēmumus, tās arī apgalvo, ka Komisija ir rīkojusies nepārskatāmi, patvaļīgi un diskriminējoši.

- 52 Visbeidzot, prasītājas pakārtoti izvirza prasījumus par naudas sodu atcelšanu vai to summas samazināšanu, atsaucoties uz vairāku tādu naudas sodu aprēķina vadlīniju pārkāpumiem, kas uzlikti, piemērojot Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu un EOTK 65. panta 5. punktu (OV 1998, C 9, 3. lpp.), kā arī samērīguma principa pārkāpumu.

III — Par konkurenci traucējoša nolīguma pastāvēšanu

A — Ievada apsvērumi

- 53 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, lai varētu uzskatīt, ka ir noslēgts nolīgums EKL 81. panta 1. punkta izpratnē, ir nepieciešams un pietiek ar to, ka attiecīgie uzņēmumi izteiktu savu kopējo gribu konkrētā veidā darboties tirgū (Pirmās instances tiesas 1991. gada 17. decembra spriedums lietā T-7/89 *Hercules Chemicals*/Komisija, *Recueil*, II-1711. lpp., 256. punkts, un 2000. gada 26. oktobra spriedums lietā T-41/96 *Bayer*/Komisija, *Recueil*, II-3383. lpp., 67. punkts; šajā sakarā skat. arī Tiesas 1970. gada 15. jūlija spriedumu lietā 41/69 *ACF Chemiefarma*/Komisija, *Recueil*, 661. lpp., 112. punkts, un 1980. gada 29. oktobra spriedumu apvienotajās lietās no 209/78 līdz 215/78 un 218/78 *Van Landewyck u.c.*/Komisija, *Recueil*, 3125. lpp., 86. punkts).
- 54 Attiecībā uz minētās kopējās gribas izpausmes formu — pietiek ar to vien, ka nolīguma noteikums ir pušu gribas izteikums darboties tirgū atbilstoši saviem noteikumiem (iepriekš minētais spriedums lietā *Bayer*/Komisija, 68. punkts; šajā sakarā skat. arī iepriekš minētos spriedumus lietā *ACF Chemiefarma*/Komisija, 112. punkts, un apvienotajās lietās *Van Landewyck u.c.*/Komisija, 86. punkts).
- 55 Nolīguma jēdziens EKL 81. panta 1. punkta izpratnē, kā tas ir interpretēts judikatūrā, norāda uz to, ka pastāv gribas saskaņošana starp vismaz diviem dalībniekiem un tās izpausmes forma nav būtiska, ja tā vien ir šo dalībnieku gribas uzticama izpausme (iepriekš minētais spriedums lietā *Bayer*/Komisija, 69. punkts).

56 Šajā gadījumā ir jāizvērtē, vai prasītājas ir apstrīdējušas Komisijas konstatējumu, ka pastāv 1997. gada 15. oktobra sanāksmes dalībnieču gribu saskaņošana par valūtas maiņas komisijas maksas apmēra noteikšanu un rēķinu noformēšanas noteikumiem.

B — Par pierādījumu iesniegšanas un tiesas kontroles apmēru

57 Prasītājas apgalvo, ka 1997. gada 15. oktobra sanāksmē nav noslēgta nekāda vienošanās par valūtas maiņas komisijas maksas līmeni un struktūru. Tās uzskata, ka Komisija nav iesniegusi pierādījumus faktiem, pamatojoties uz kuriem tā secināja, ka pastāv pārkāpums.

58 Komisija apgalvo, ka, lai interpretētu lēmumu par EKL 81. panta piemērošanu, Pirmās instances tiesai atbilstoši lietderīgās iedarbības principam ir jāņem vērā šā lēmuma noteikumi un arī tā konteksts un mērķi (Tiesas 1984. gada 21. februāra spriedums lietā 337/82 *St. Nikolaus Brenneri*, *Recueil*, 1051. lpp., 10. punkts; 1996. gada 30. jūlija spriedums lietā C-84/95 *Bosphorus*, *Recueil*, I-3953. lpp., 11. punkts, un 1999. gada 18. novembra spriedums lietā C-151/98 P *Pharos*/Komisija, *Recueil*, I-8157. lpp., 19. punkts). Šī nepieciešamība ir vēl lielāka tādēļ, ka nolīgumiem, ko aizliedz EKL 81. pants, bieži piemīt slepens raksturs — tā, ka par to pastāvēšanu var secināt tikai no kopā izvērtētām daudzām norādēm (Tiesas 2004. gada 7. janvāra spriedums apvienotajās lietās C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P un C-219/00 P *Aalborg Portland* u.c./Komisija, *Recueil*, I-123. lpp., 55. punkts, un ģenerāladvokāta Kolomera [*Colomer*] secinājumi Tiesas 2003. gada 18. septembra spriedumam lietā C-338/00 P *Volkswagen*/Komisija, *Recueil*, I-9189., I-9193. lpp.). Tādējādi Pirmās instances tiesa nevarēja pieprasīt, lai dokumentālie pierādījumi apstrīdētajā lēmumā būtu uzskatāmi par pārkāpuma “neatspēkojamiem pierādījumiem”. Judikatūrā ir prasīts tikai, lai tiktu sniegti pietiekami pierādījumi (Pirmās instances tiesas 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-337/94 *Enso-Gutzeit*/Komisija, *Recueil*, II-1571. lpp., 94. un 153. punkts). Ir jāizslēdz, ka ir pieļauta kāda acimredzama kļūda, ja Komisijas veiktā faktu novērtēšana šķiet vairāk ticama nekā tā, ko piedāvā prasītājas.

- 59 Pirmās instances tiesa atgādina attiecībā uz pierādījumu EKL 81. panta 1. punkta pārkāpuma pastāvēšanai iesniegšanu, ka Komisijai ir jāsniedz tā pārkāpuma pierādījumi, ko tā konstatējusi, un jāsniedz atbilstoši pierādījumi, lai no tiesību viedokļa pietiekami pierādītu to, ka pastāv fakti, kas veido pārkāpumu (Tiesas 1998. gada 17. decembra spriedums lietā C-185/95 P *Baustahlgewebe*/Komisija, *Recueil*, I-8417. lpp., 58. punkts, un 1999. gada 8. jūlija spriedums lietā C-49/92 P *Komisija/Anic Partecipazioni*, *Recueil*, I-4125. lpp., 86. punkts).
- 60 Tiesas šaubām ir jābūt vērstām par labu uzņēmumam — lēmuma par pārkāpuma atzīšanu adresātam. Tādējādi tiesa nevar secināt, ka Komisija no tiesību viedokļa ir pietiekami pierādījusi attiecīgā pārkāpuma esamību, ja par šo jautājumu tai vēl ir šaubas, it īpaši attiecībā uz prasību atcelt lēmumu par naudas soda uzlikšanu.
- 61 Šādā situācijā ir jāņem vērā nevainīguma prezumpcijas princips, kas tieši izriet no Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. panta 2. punkta un kas ir viena no pamattiesībām, kuras atbilstoši Tiesas judikatūrai ir Kopienų tiesību vispārīgie principi, ko turklāt apstiprina Vienotā Eiropas Akta preambula un LES 6. panta 2. punkts. Ņemot vērā attiecīgo pārkāpumu veidu, kā arī ar tiem saistīto sodu veidu un smaguma pakāpi, nevainīguma prezumpcijas princips ir tostarp piemērojams procesos par tādu konkurences noteikumu pārkāpumiem, kurus piemēro uzņēmumiem, attiecībā uz kuriem var tikt pieņemts lēmums par naudas soda vai kavējuma naudas uzlikšanu (skat. Tiesas 1999. gada 8. jūlija spriedumus lietā C-199/92 P *Hüls*/Komisija, *Recueil*, I-4287. lpp., 149. un 150. punkts, un lietā C-235/92 P *Montecatini*/Komisija, *Recueil*, I-4539. lpp., 175. un 176. punkts).
- 62 Tādējādi ir nepieciešams, lai Komisija iesniegtu precīzus un saskaņotus pierādījumus, lai konstatētu pārkāpuma pastāvēšanu (šajā sakarā skat. Pirmās instances tiesas 2000. gada 6. jūlija spriedumu lietā T-62/98 *Volkswagen*/Komisija, *Recueil*, II-2707. lpp., 43. punkts un tajā minētā judikatūra).

- 63 Tomēr ir svarīgi uzsvērt, ka katram Komisijas sniegtajam pierādījumam nav obligāti jāatbilst šiem kritērijiem attiecībā uz katru pārkāpuma elementu. Pietiek, ka vispārēji novērtēts pazīmju kopums, uz kuru atsaucas iestāde, atbilst šai prasībai (šajā sakarā skat. Pirmās instances tiesas 1999. gada 20. aprīļa spriedumu apvienotajās lietās no T-305/94 līdz T-307/94, no T-313/94 līdz T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 un T-335/94 *Limburgse Vinyl Maatschappij u.c./Komisija*, tā sauktā “PVC II” lieta, *Recueil*, II-931. lpp., 768.–778. punkts, it īpaši 777. punkts, kuru attiecīgajā jautājumā Tiesa ir apstiprinājusi apelācijas kārtībā 2002. gada 15. oktobra spriedumā apvienotajās lietās C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, no C-250/99 P līdz C-252/99 P un C-254/99 P *Limburgse Vinyl Maatschappij u.c./Komisija*, *Recueil*, I-8375. lpp., 513.–523. punkts).
- 64 Ņemot vērā konkurenci traucējošu nolīgumu noslēgšanas aizlieguma nepārprotamo raksturu, nevar prasīt, lai Komisija iesniegtu dokumentus, kas skaidri liecina, ka attiecīgie uzņēmēji ir kontaktējušies. Katrā ziņā ir jābūt iespējai papildināt fragmentāros un izklaidētos faktus, kuri var būt Komisijas rīcībā, ar secinājumiem, kas ļautu atveidot atbilstošos apstākļus.
- 65 Tādējādi par konkurenci traucējošas prakses vai nolīguma pastāvēšanu var secināt no noteikta to sakritību un norāžu daudzuma, kas, izvērtētas kopā, var tikt uzskatītas par pierādījumu konkurences noteikumu pārkāpumam, ja nav cita loģiska izskaidrojuma (iepriekš minētais spriedums apvienotajās lietās *Aalborg Portland u.c./Komisija*, 55.–57. punkts).
- 66 Attiecībā uz tiesas kontroles apjomu ir jāuzsver būtiska atšķirība, kas pastāv starp, no vienas puses, datiem un faktu konstatēšanu, kuru iespējamo neprecizitāti var konstatēt tiesa, ņemot vērā argumentus un pierādījumus, kas tai iesniegti, un, no otras puses, ekonomiska rakstura apsvērumiem (Pirmās instances tiesas 2005. gada 14. decembra spriedums lietā T-210/01 *General Electric/Komisija*, Krājums, II-5575. lpp., 62. punkts).

- 67 Lai arī Pirmās instances tiesa nevar aizstāt Komisijas vērtējumu ar savu ekonomisko vērtējumu, tai ir jāpārbauda ne vien izvirzīto pierādījumu materiālā precizitāte, uzticamība un konsekvence, bet arī jākontrolē, vai šie pierādījumi veido visu attiecīgo datu kopumu, kas ir jāņem vērā, lai izvērtētu sarežģītu situāciju, un tas, vai tie var apstiprināt no tiem izdarītos secinājumus (Tiesas 2005. gada 15. februāra spriedums lietā C-12/03 P Komisija/*Tetra Laval*, Krājums, I-987. lpp., 39. punkts).

C — Par nolīgumu, kas attiecas uz valūtas maiņas komisijas maksas apmēru

1. Lietas dalībnieku argumenti

- 68 Prasītājas noliedz jebkuru detalizētu apspriedi par valūtas maiņas komisijas maksu 1997. gada 15. oktobra sanāsmē un apstrīd, ka šajā sakarā Komisijas iesniegtai informācijai ir pierādījumu raksturs. Tās apgalvo, ka sanāksmes mērķis bija to noteiktu tiesisko un tehnisko neskaidribu novēršana, kas ir saistītas ar pāriešanu uz euro un kas galvenokārt ietekmē starpbanku valūtas maiņas pakalpojumus. Tās turklāt uzskata, ka nebūtu nekādas nozīmes noslēgt nolīgumu, uz kuru atsaucas Komisija. Būtu absurdi, ja bankas, kas pārstāv tikai nelielu tirgus daļu, būtu varējušas mēģināt noslēgt nolīgumu, lai noteiktu cenu par valūtas maiņas pakalpojumiem pārejas periodā — vairāk nekā gadu pirms šā pārejas perioda sākuma.
- 69 Komisija uzskata, ka ir iesniegusi pierādījumus par horizontāla nolīguma par cenu noteikšanu pastāvēšanu. Bankas, kas piedalījušās 1997. gada 15. oktobra sanāsmē, esot vienojušās likt saviem klientiem maksāt par valūtas maiņas pakalpojumiem, lai novērstu to, ka kāds tos piedāvātu bez maksas. Tādējādi šīs bankas esot noslēgušas nolīgumu par šo pakalpojumu atlīdzības principu, kas izriet no abiem nolīgumiem, kuri minēti apstrīdētajā lēmumā. Pārkāpums radies dēļ draudiem, ka *Deutsche Bundesbank*, *Deutsche Bank* un citas komercbankas varētu piedāvāt sabiedrībai bez

maksas valūtas maiņas pakalpojumus. Tieši reaģējot uz šiem draudiem, *GWK* mēģināja pārliecināt Vācijas bankas neizvēlēties bezmaksas valūtas maiņu un šajā sakarā sazinājās ar *Reisebank* (apstrīdētā lēmuma preambulas 58.–97. un 108.–111. apsvērumi).

70 Tiesas sēdē Komisija skaidroja, ka var uzskatīt, ka pārkāpums ir radies, noslēdzot slepenu nolīgumu triju no četrām galvenajām vispārīgajām Vācijas bankām starpā, lai reaģētu uz draudiem, ko rada iespēja, ka to galvenais konkurents *Deutsche Bank* varētu piedāvāt bezmaksas valūtas maiņas pakalpojumus pārejas periodā. Ņemot vērā šo četru banku ekonomisko nozīmi un pārkāpumu Vācijas tirgū, vienošanās starp *Dresdner Bank*, *HVB* un *Commerzbank* par bezmaksas valūtas maiņas pakalpojumu nesniegšanu šajā gadījumā sniegtu citiem uzņēmējiem signālu, ka ir jārikojas tirgū tāpat.

71 Tādējādi bankas ir noslēgušas nolīgumu par valūtas maiņas pakalpojumu atlīdzības principu, kas izriet no abiem nolīgumiem, kuri minēti apstrīdētajā lēmumā. Ja tiek pieņemts atlīdzības princips, bankām noteikti ir interese vienoties arī par rēķinu noformēšanas noteikumiem, kā arī par šo pakalpojumu cenu. Nolīgumiem par valūtas maiņas komisijas maksas rēķinu noformēšanas noteikumiem un šīs komisijas maksas apmēra noteikšanu ir konkurenci traucējošs mērķis. Līdz ar to uz attiecīgo nolīgumu attiecas aizliegums, ko paredz EKL 81. panta 1. punkts, un nav jāizvērtē tā ietekme uz konkurenci.

72 Papildus dokumentālajiem pierādījumiem par sarunām, kas notika 1997. gada 15. oktobra sanāksmē, šā nolīguma pastāvēšana izriet arī no vispārējā konteksta, kādā šī sanāksme ir notikusi. Komisija it īpaši norāda, ka ir jāpiešķir liela nozīme pierādījumiem, ko ietver 1997. gada 15. oktobra sanāksmes sagatavošanas darbi [*travaux préparatoires*]. Attiecībā uz tiesisko kontekstu tā uzskata, ka neskaidrības,

kas varētu pastāvēt, attiektos uz dažiem tehniskas dabas jautājumiem, ko rada euro ieviešana. Tomēr neviena no šīm neskaidrībām neattaisno aizliegtas vienošanās par cenu līmeni noslēgšanu.

- 73 Prasītājas iebilst, ka šis apgalvojums, ka ir noslēgts nolīgums par valūtas maiņas pakalpojumu atlīdzības principu, nav minēts apstrīdētajā lēmumā, Komisija to pirmo reizi esot izvirzījusi savā protesta pieteikumā un precizējusi tiesas sēdē. Komisija nedrīkst izdarīt tādas izmaiņas pēc apstrīdētā lēmuma pieņemšanas. *HVB* (lietas T-54/02 OP un T-56/02 OP) un *DVB* (lieta T-60/02 OP) uzskata, ka runa ir par jaunu un līdz ar to — nepieņemamu — argumentu.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

a) Par apstrīdētā lēmuma interpretāciju un par tāda pārkāpuma pastāvēšanu, kas attiecas uz nolīgumu par principu, ka valūtas maiņas pakalpojumi netiks sniegti bez maksas

- 74 Ir jānosaka, vai, kā to apgalvo Komisija, apstrīdētajā lēmumā ir minēts ne tikai nolīgums par komisijas maksas apmēra noteikšanu un par to izrakstāmo rēķinu noformēšanas noteikumiem, bet arī otrais nolīgums, kas apslēpts pirmajā un kura mērķis ir novērst, ka dalībnieki sniegtu bezmaksas valūtas maiņas pakalpojumus pārejas periodā.

- 75 Saskaņā ar apstrīdētā lēmuma 1. pantu konstatētais pārkāpums ir saistīts ar to, ka prasītājas ir noslēgušas “nolīgumu, kura mērķis bija noteikt: a) tādu maksājumu rēķinu noformēšanas noteikumus, kas izsniedzami par banknošu maiņas pret euro zonas valūtu darījumiem (t.i., komisijas maksai, kas izteikta procentos), un b) mērķa

līmeni šiem maksājumiem — apmēram 3 % apmērā (lai atgūtu 90 % no ienākumiem par valūtas maiņu) pārejas periodā, kas sākas 1999. gada 1. janvārī”. Tādējādi apstrīdētā lēmuma rezolutīvajā daļā nekur nav norādes uz atlīdzības principu vai — precīzāk — uz principu, ka ir jānovērš bezmaksas valūtas maiņas pakalpojumu sniegšana.

- 76 Tāpat apstrīdētā lēmuma pamatojuma daļā nav izklāstīta nekāda analīze, kas ļautu secināt, ka Komisija ir uzskatījusi, ka nolīgums ar šādu mērķi pārkāpa EKL 81. pantu. Savos procesuālajos rakstos Komisija tomēr ir uzsvērusi, ka attiecīgā nolīguma pretlikumīgais raksturs izriet no tā, ka bankas, kas piedalījās 1997. gada 15. oktobra sanāsmē, bija vienojušās izsniegt rēķinus par komisijas maksu procentu formā, kā tas skaidri izriet no apstrīdētā lēmuma preambulas 115. apsvēruma. Tomēr šis apsvērumš paredz:

“Nebūtu nedz dabiski, nedz loģiski, ja katra banka nolemtu individuāli mainīt valūtas maiņas starpību pret komisijas maksu, kas izteikta procentu formā. Faktiski šķiet, ka *Deutsche Bank* sākotnēji plānoja sniegt bezmaksas pakalpojumus. Problēma nav par to, vai tās varēja noteikt no ekonomiskā viedokļa racionālākus rēķinu par maksājumiem noformēšanas noteikumus, bet par to, vai bankas noslēdza nolīgumu par šiem noteikumiem.”

- 77 Ir jāatzīst, ka šie iemesli nekādā veidā neļauj uzskatīt, ka tie attiecas uz nolīgumu par principu, ka ir jānovērš bezmaksas pakalpojumu sniegšana. Turklāt Komisija tiesas sēdē nevarēja norādīt Pirmās instances tiesai, kādi varēja būt iespējamie apstrīdētā lēmuma iemesli, kas pamato apgalvojumu, ka šāds nolīgums pastāv. Tādējādi, pieņemot, ka Komisija ir netieši izteikti vēlējusies pamatot apstrīdētajā lēmumā apgalvojumu, ka pastāv nolīgums par bezmaksas pakalpojumu nesniegšanu, ir jāatzīst, ka, ņemot vērā EKL 253. pantu, apstrīdētā lēmuma pamatojums šajā jautājumā katrā ziņā nav pietiekams, lai ļautu tā adresātiem uzzināt attaisnojumu pieņemtajam lēmumam un tiesai — veikt kontroli.

78 Komisija nevar mainīt lēmuma priekšmetu, sniedzot rakstveida vai mutvārdu paskaidrojumus, kas sniegti vēlāk, kad par lēmumu jau ir celta prasība Kopienų tiesā (skat. Pirmās instances tiesas 1996. gada 12. decembra spriedumu lietā T-16/91 *Rendo* u.c./Komisija, *Recueil*, II-1827. lpp., 45. punkts un tajā minētā judikatūra).

79 Tādējādi tā nevar atsaukties uz to, ka pastāv tāds nelikumīgs nolīgums, kurš nav skaidri minēts apstrīdētajā lēmumā un sakarā ar kuru prasītājam nebija dota iespēja tikt uzklautām, kā to paredz tiesības uz aizstāvību.

80 Turklāt Pirmās instances tiesai nešķiet, ka tā varētu Komisijas vietā izvērtēt pēc savas iniciatīvas, vai šajā gadījumā pastāv pierādījumi, kas ļauj konstatēt, ka ir noslēgts nolīgums par principu, ka ir jānovērš bezmaksas valūtas maiņas pakalpojumu sniegšana.

81 Tā rezultātā ir jānoraida Komisijas pieņēmumi šajā jautājumā.

b) Par pierādījumiem par nolīgumu, kas attiecas uz valūtas maiņas komisijas maksas apmēru

82 Ir jāizvērtē argumenti un pierādījumi, kas attiecas uz 1997. gada 15. oktobra sanāksmes norises apstākļiem, pirms pievērsties tiešajiem pierādījumiem par sarunām, kas ir notikušas šajā sanāksmē, un Komisijas apsvērumiem par attiecīgā nolīguma īstenošanu.

Par pierādījumiem, kas attiecas uz 1997. gada 15. oktobra sanāksmes kontekstu

— Par to banku tirgus daļām, kas piedalījās 1997. gada 15. oktobra sanāksmē

⁸³ *Dresdner Bank, Commerzbank, VUW un HVB* būtībā apgalvo — pieņemot, ka Komisija ir pareizi noteikusi attiecīgo tirgu, tā daļas, ko pārstāvēja 1997. gada 15. oktobra sanāksmes dalībnieces, ir ievērojami mazākas par aprēķiniem, kas ietver no 70 līdz 80 % un kas minēti *GWK* protokolā, un uz ko bija atsauce apstrīdētā lēmuma preambulas 87. apsvērumā. Tā kā tām nav ekonomiskā spēka, kas vajadzīgs, lai varētu ietekmēt tirgu un noslēgtu nolīgumu par cenu noteikšanu, tās uzskata, ka apgalvojumam, ka ir noslēgts horizontāls nolīgums par cenu noteikšanu, nav nekādas jēgas.

⁸⁴ Komisija apgalvo, ka, tā kā attiecīgā nolīguma mērķis bija konkurenci traucējošs, tai nedz bija jāanalizē prasītāju tirgus daļas, nedz arī šā nolīguma ietekme uz tirgu. Līdz ar to prasītāju argumenti par tirgus daļām nav būtiski.

⁸⁵ Pirmās instances tiesa atzīmē, ka argumenti par tirgus daļu novērtējumu attiecas uz to, vai pastāv horizontāla vienošanās par cenu noteikšanu, ciktāl pietiekama spēka tirgū trūkums padara mazāk patiesībai atbilstošu šāda nolīguma pastāvēšanu. Šie argumenti netieši attiecas arī uz *GWK* protokola ticamību, ko apstrīd prasītājas un kas tiks izvērtēts turpmāk. Līdz ar to ir jāpārbauda pamatotība šiem argumentiem, kas nevar tikt uzskatīti par nebūtiskiem.

86 Paziņojumā par iebildumiem Komisija, pirmkārt, atsaucās uz tiem saviem aprēķiniem par 1997. gada 15. oktobra sanāksmes dalībniecēm piederošajām tirgus daļām, kas GWK protokolā novērtēti no 70 līdz 80 % (Paziņojuma par iebildumiem preambulas 79. apsvērums), un, otrkārt, pamatojoties uz savu izmeklēšanu, konstatēja, ka piecas bankas (*Deutsche Bank, Hypo Vereinsbank, Dresdner Bank, Commerzbank* un *Hamburger Sparkasse*) kopā pārstāv 65 % no valūtas maiņas pakalpojumu tirgus. Pēc tam, kad prasītājas šos datus apstrīdēja administratīvā procesa laikā, apstrīdētajā lēmumā netika ietverti nekādi precīzi aprēķini par apstrīdētā lēmuma adresātu vai 1997. gada 15. oktobra sanāksmes dalībnieču pārstāvētajām tirgus daļām. Tomēr apstrīdētā lēmuma preambulas 87. apsvērumā Komisija minēja GWK protokolu, atbilstoši kuram "bankas, kas [piedalījās 1997. gada 15. oktobra sanāksmē], pārstāv no 70 līdz 80 % no Vācijas valūtas maiņas nelielos apmēros tirgus".

87 Šajā ziņā šķiet, pirmkārt, ka Komisija un prasītājas vienādi konstatē, ka tas valūtas maiņas apmēra novērtējums Vācijā par 1998. gadu, kas ietverts apstrīdētajā lēmumā, nav precīzs. To 6,8 miljardu euro vietā, kas norādīti apstrīdētajā lēmumā (preambulas 14. apsvēruma 7. lpp. zemsvītras piezīme), atbilstoši *Deutsche Bundesbank* statistikai par 1998. gadu samainītās valūtas kopējais apjoms sasniedz 13,203 miljardus euro. Turklāt šie dati atbilst tiem, kas ietverti Eiropas Monetārā institūta (EMI) 1997. gada 23. aprīļa ziņojumā, kas minēts apstrīdētā lēmuma preambulas 75. apsvērumā. Tiesas sēdē Komisija atzina, ka ir nepareizi interpretējusi datus, kas minēti apstrīdētā lēmuma 7. lpp. zemsvītras piezīmē. Nav tā, ka šai būtiskajai neprecizitātei nebūtu seku šajā gadījumā, jo tā veicina 1997. gada 15. oktobra sanāksmes dalībnieču nozīmes tirgū pārvērtēšanu. Šī atšķirība ir vēl noteiktāka, ja atsaucas uz apstrīdētā lēmuma preambulas 14. apsvērumu, saskaņā ar kuru piecpadsmit dalībvalstu valūtai "1998. gadā iepirkto un pārdoto banknošu kopējā vērtība bija apmēram 2,1 miljardi euro".

- 88 Otrkārt, kopējo daļu Vācijā (1997), ko pārstāv prasītājas valūtas maiņas pakalpojumu tirgū, visām valūtām kopā prasītājas un Komisija vienlaicīgi detalizēti novērtēja kā 4,68 % — atbilstoši bankas aģentūru skaita kritērijam, kā 16,46 % — atbilstoši kopējās bankas bilances kritērijam un kā 15,24 % — atbilstoši apmainītās valūtas apjoma kritērijam. Ir svarīgi uzsvērt, ka šie vērtējumi attiecas tikai uz kredītiestāžu piedāvājumu un tajos nav ņemts vērā citu uzņēmēju — it īpaši valūtas maiņas biroju — piedāvājums.
- 89 Treškārt, prasītājas un Komisija vienojās uzskatīt, ka salīdzinājumā ar visām 1997. gada 15. oktobra sanāksmes dalībniecēm prasītājas pārstāv būtiski pārāku valūtas maiņas apjoma daļu. Komisija, rakstiski atbildot uz Pirmās instances tiesas jautājumiem, uzskatīja, ka citu to banku tirgus daļas, kas tika pārstāvētas sanāksmē, nebija nozīmīgas. Tiesas sēdē *Commerzbank* uzskatīja, ka prasītājas pārstāv mazākais 90 % no valūtas maiņas apjoma, ko veikušas visas sanāksmes dalībnieces kopumā. Neviena dalībiece nav vēlējusies apstrīdēt šo vērtējumu, kas līdz ar to ir jāpieņem zināšanai.
- 90 Šie fakti vispirms ļauj konstatēt, ka tirgus daļu vērtējums, uz ko atsaucas *GWK* protokols un kas minēts apstrīdētā lēmuma preambulas 87. apsvērumā, nav precīzs, jo tas acīmredzami pārspilē 1997. gada 15. oktobra sanāksmē pārstāvēto banku ekonomisko spēku attiecīgajā tirgū.
- 91 Šī neprecizitāte tomēr nevar būt pietiekama, lai atzītu par spēkā neesošu apgalvojumu, ka pastāv horizontālā vienošanās par cenu noteikšanu. Tomēr tā var samazināt ticamību. Tas, ka 1997. gada 15. oktobra sanāksmes dalībnieces pārstāv lielākais tikai apmēram 17 % no kredītiestāžu piedāvājuma, var radīt šaubas attiecībā uz to, ka pastāv horizontāla vienošanās par cenu noteikšanu. Turklāt apstrīdētajā lēmumā nav norādīti nekādi īpaši apstākļi, kas būtu saistīti, piemēram, ar attiecīgā tirgus struktūru un kas varētu ļaut samazināt šīs šaubas.

— Par tiesiskā regulējuma neskaidrībām

- 92 Prasītājas apgalvo, ka 1997. gada 15. oktobra sanāksmes mērķis bija nevis noslēgt nelikumīgu nolīgumu, bet izvērtēt tiesiskā regulējuma, kas attiecas uz pārejas periodu, ietekmi uz valūtas maiņas pakalpojumu organizāciju. Tās būtībā uzsver, ka tajā laikā vēl nebija saņemta galīga atbilde uz trīs lielām jautājumu grupām.
- 93 Pirmā attiecās uz neatsaucama konvertācijas kursa piemērošanu valūtas maiņas darījumiem.
- 94 Otrā attiecās uz valūtas maiņas atlīdzības principu un it īpaši uz to, vai noteikumi, kas ietverti 52. pantā Protokolā par Eiropas Centrālo banku sistēmas un Eiropas Centrālās bankas statūtiem, kuri ir pielikumā EK līgumam (turpmāk tekstā — “ECBS statūti”), par maiņu “līdzvērtīgi attiecīgajai nominālvērtībai”, ko veic centrālās bankas, nozīmē, ka bankas iestādēm ir pienākums pārejas periodā bez maksas mainīt papīra naudaszīmes.
- 95 Trešā attiecas uz valūtas maiņas atlīdzības noteikumiem un ir tostarp saistīta ar tehniskām sekām, kas rodas, atsakoties no noteiktas kotēšanas ($1 \text{ DEM} = x \text{ EUR}$) par labu nenoteiktai kotēšanai ($1 \text{ EUR} = y \text{ DEM}$), ko nosaka Padomes 1997. gada 17. jūnija Regula (EK) Nr. 1103/97 par dažiem noteikumiem attiecībā uz euro ieviešanu (OV L 162, 1. lpp.), un netieši izteiktas komisijas maksas aizstāšanu ar skaidri noteiktu komisijas maksu, kas norādāma atsevišķi no kursa — it īpaši starpbanku darījumiem. Tāpat bija neskaidrs jautājums, vai komisijas maksas līmenim bija jābūt vienādam visiem valsts euro apzīmējumiem, vai tie var atšķirties atbilstoši katras valsts piedāvājumam un atbilstošajam pieprasījumam.

- 96 Komisija būtībā norāda, ka 1997. gada 15. oktobrī tiesiskajā regulējumā gandrīz nebija neskaidrību par pārejas uz euro sekām. Tā apgalvo, ka kopš 1995. gada “visi zināja”, ka, sākot ar 1999. gada 1. janvāri, dalībvalstu valūtu maiņas kursi tiks aizstāti ar neatsaucamu konvertācijas kursu un ka vairs nebūs atļauta kursu starpības sistēmas izmantošana (apstrīdētā lēmuma preambulas 139. apsvērums). 1997. gada sākumā jautājums, kas bija aktuāls rūpniecībā, bija par to, vai pārejas periodā bankas var turpināt pieprasīt atlīdzību par valūtas maiņas pakalpojumiem attiecībā uz dalībvalstu, kas ir dalībnieces, valūtām, un, ja var, — atbilstoši kādiem noteikumiem. Pārņēmuma cēlonis atkal ir saistīts ar draudiem, ka *Deutsche Bundesbank*, *Deutsche Bank* un citas komercbankas varētu sabiedrībai piedāvāt bezmaksas valūtas maiņas pakalpojumus. Tieši reaģējot uz šiem draudiem, *GWK* mēģināja pārliecināt Vācijas bankas neizvēlēties bezmaksas valūtas maiņas pakalpojumus un šajā sakarā ir kontaktējusies ar *Reisebank* (apstrīdētā lēmuma preambulas 58.–97. un 108.–111. apsvērums).
- 97 Pirmās instances tiesa uzskata, ka tādējādi ir jāpārbauda, vai 1997. gada 15. oktobra sanāksmes kontekstā — kā to apgalvo prasītājas — pārsvarā tika izskatītas neskaidrības tiesiskajā regulējumā attiecībā uz bezskaidra euro ieviešanas sekām, sākot ar 1999. gada 1. janvāri, vai — kā to apgalvo Komisija — vienīgās neskaidrības, kas bija radušās, bija komerciāla rakstura un attiecās uz draudiem, ka *Deutsche Bank* un *Deutsche Bundesbank* varētu piedāvāt bezmaksas valūtas maiņas pakalpojumus.
- 98 Patiesi — kopš 1995. gada 15. un 16. decembra Madrides Eiropadomes un noteikti, kopš tika pieņemta 1997. gada 17. jūnija Regula Nr. 1103/97, neatsaucamu konvertācijas kursu piemērošana pārejas periodā vairs tikpat kā nevarēja izraisīt šaubas, kā tas izriet no apstrīdētā lēmuma preambulas 34.–37. un 139. apsvēruma.

- 99 Tomēr no tā nevar secināt, ka nepastāv nekādas citas neskaidrības par veidu, kādā varētu praktizēt valūtas maiņu šajā periodā. Sarunas noteiktu Vācijas banku un *Deutsche Bundesbank* starpā, uz kurām ir atsauce apstrīdētā lēmuma preambulas 52.–61. apsvērumā, atklāj, ka, tikai sākot ar 1997. gada 15. septembri, *Deutsche Bundesbank* ir varējusi skaidri norādīt savām sarunu partnerēm, ka pārejas periodā nav iespējams saglabāt kursu starpības sistēmu. Saskaņā ar apstrīdēto lēmumu tieši šajā kontekstā *GWK* un *DVB* bija nolēmušas organizēt vairāku banku sanāksmi, lai apspriestos par šo attīstību (apstrīdētā lēmuma preambulas 81.–84. apsvērumi).
- 100 Turklāt šķiet, ka 1997. gadā viens no galvenajiem jautājumiem, kas bija jāatrisina, attiecās uz atbildību par valūtas maiņas pakalpojumiem, jo bija radušās grūtības, interpretējot ECBS statūtu 52. pantu, saskaņā ar kuru, “ievērojot neatsaucami fiksētos maiņas kursus, ECB Padome veic pasākumus, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu to, ka valstu centrālās bankas to valūtu banknotes, kuru maiņas kursi ir neatsaucami fiksēti, maina līdzvērtīgi to attiecīgi nominālvērtībai”.
- 101 1997. gada 15. maijā Komisija uzskatīja par lietderīgu sasaukt apaļā galda sanāksmi, lai izvērtētu euro ieviešanas praktiskos aspektus. Šās apaļā galda sanāksmes beigās Komisija uzticēja ekspertu grupai uzdevumu tostarp izvērtēt, vai un kā bankas varēja prasīt atbildību par šiem pakalpojumiem.
- 102 Šīs ekspertu grupas secinājumi tika pieņemti 1997. gada 20. novembrī, tas ir, pēc 1997. gada 15. oktobra sanāksmes (skat. apstrīdētā lēmuma preambulas 137. apsvērumā minēto dokumentu, 56. lpp. zemsvītras piezīmi). Atbilstoši šiem secinājumiem, lai apmainītu euro zonas banknotes, ECBS statūtu 52. pants liek centrālajām bankām tās mainīt ar citu attiecīgo dalībvalstu naudas zīmju neatsaucamu konvertācijas kursu, bet neviena tiesību norma neaizliedz komercbankām izsniegt rēķinu par šāda veida pakalpojumiem. Ekspertu grupa neatbalstīja ideju par tāda Kopienas tiesiskā regulējuma pieņemšanu, kas reglamentētu atbildību par konvertācijas darījumiem un valūtas maiņas pakalpojumus. Tā izteicās par labu “labas

prakses principa” pieņemšanai. Ekspertu grupa uzskatīja, ka ir vēlams veicināt cenu pārskatāmību, kas nozīmē, ka neatsaucami konvertācijas kursi tiek izmantoti visiem maiņas darījumiem un ka jebkura atskaitāmā komisijas maksa ir norādāma atsevišķi.

103 Pēc 1997. gada 15. oktobra sanāksmes šie secinājumi būtībā tika pārņemti Komisijas 1998. gada 23. aprīļa Rekomendācijā 98/286/EK attiecībā uz banku maksājumiem par euro konvertāciju (OV L 130, 22. lpp., turpmāk tekstā — “Komisijas 1998. gada 23. aprīļa rekomendācija”), kuras 3. pants paredz, ka bankām, kas praktizē valūtas maiņu pārejas periodā, “ir skaidri jānorāda konvertācijas kursa piemērošana atbilstoši Regulas [...] Nr. 1103/97 tiesību normām un atsevišķi jānorāda jebkāda veida maksājumi, kas var tikt atskaitīti”.

104 Turklāt no lietas materiāliem izriet, ka noteiktas bankas, it īpaši *Reisebank*, ir tikai novēloti uzzinājušas par šīm sarunām, kuras attiecas uz tiesisko regulējumu pārejas periodā. Tādējādi no *GWK* protokola, kas tika izstrādāts pēc 1997. gada 29. aprīļa sanāksmes ar *Reisebank*, izriet, ka tajā laikā *Reisebank* domāja, ka tiesiskais regulējums, kas attiecas uz euro, ietekmēs tās darbību tikai pēc pārejas perioda, kad tiks ieviests skaidras naudas euro (apstrīdētā lēmuma preambulas 63.–68. apsvērumus).

105 Tādējādi šķiet, ka noteikumi, kas piemērojami valūtas maiņas pakalpojumiem pārejas periodā, vēl nebija stingri noteikti 1997. gada 15. oktobra sanāksmes norises laikā un par tiem vēl notika — tostarp Komisijas vadībā — sarunas centrālo banku, banku nozares un patērētāju organizāciju pārstāvju starpā. Līdz ar to nevar noliegt, ka 1997. gada 15. oktobra sanāksme notika neskaidra tiesiskā regulējuma kontekstā un tās galvenā problēma bija noteikt, vai un kā valūtas maiņas pakalpojumi vēl varēja tikt atlīdzināti pārejas periodā.

106 Draudi, ka *Deutsche Bundesbank* varētu piedāvāt bezmaksas valūtas maiņas pakalpojumus, izriet tieši no ECBS statūtu 52. panta. Tomēr ir jāatzīst, ka faktu norises laikā visi šās tiesību normas īstenošanas praktiskie noteikumi vēl netika pieņemti. Tādējādi, piemēram, ekspertu grupas 1997. gada 20. novembra ziņojumā par banku maksājumiem par euro konvertāciju (skat. šā sprieduma 102. punktu) norādīts, ka, lai arī lielākā centrālo banku daļa paredzēja veikt citu euro zonas dalībvalstu naudas zīmju maiņu bez maksas — tikai pret pašu naudas zīmēm, dažas (piemēram, *Banque de France*) plānoja pieņemt bezmaksas naudas zīmju maiņu abās nozīmēs (4. un 7. lpp. un B pielikums, 2. tabula).

107 Turklāt no ekspertu grupas darbiem vispārīgi izriet, ka lielākajai banku daļai bija nodoms turpināt pieprasīt atlīdzību par valūtas maiņas pakalpojumiem pārejas periodā, neņemot vērā, ka tika norādīts — šo pakalpojumu cenas ir jāsamazina tādēļ, ka ir zudis maiņas risks. Turpretī *Deutsche Bank* 1997. gada 15. maija apaļā galda sanāksmē paziņoja (skat. šā sprieduma 101. punktu), ka tā bija paredzējusi veikt bezmaksas darījumus kontu konvertācijai attiecībā uz čekiem, kuros summa norādīta euro, kā arī “cita veida konvertācijai”, kaut arī “personām, kas nav klienti un kas maina naudas zīmes pārejas periodā, banka plānoja izsniegt rēķinus par darījumiem, precizējot, ka komisijas maksas būtu zemākas par tām, kas bija spēkā, un ka runa varētu drīzāk būt par fiksētu summu, nevis par procentiem no darījuma apjoma” (Apaļā galda sanāksme par pārejas uz euro praktiskajiem aspektiem, Pārskats un secinājumi, 5. lpp.).

108 Neņemot vērā šos faktus, nevar noliegt, ka pārejas periodā ienākumu, ko bankas gūst no valūtas maiņas pakalpojumiem, nemainīgums tiktu apdraudēts gan ar iespēju, ka centrālās bankas piedāvās šādus pakalpojumus bez maksas, gan arī ar iespējamību, ka noteiktas bankas, tāpat kā *Deutsche Bank*, varētu paredzēt rīkoties tāpat attiecībā uz saviem klientiem. Šie draudi bija lielāki bankām, kuru galvenā darbība bija valūtas maiņa, — tādām kā *GWK* un *Reisebank*, kā arī tādām, tostarp *Dresdner Bank*, *HVB* un *Commerzbank*, kurām šie ir tikai mazsvarīgi darījumi.

— Par sarunām, gatavojoties 1997. gada 15. oktobra sanāksmei

- 109 Prasītājas iebilst pret to, ka noteikti dokumenti, kas attiecas uz kontaktiem starp *GWK* un *Reisebank* mēnesi pirms 1997. gada 15. oktobra sanāksmes, tiktu izmantoti kā apsūdzības dokumenti. Tās vērš uzmanību uz to, ka, tā kā lielākā šo dokumentu daļa ir no *GWK*, tie var tikt izmantoti tikai pret *GWK*. Katrā ziņā tās uzskata, ka šie dokumenti neļauj pierādīt, ka pastāv nelikumīgs nolīgums par cenu noteikšanu.
- 110 Komisija uzskata, ka apstrīdētais lēmums balstīts uz vairākiem tiem dokumentiem par sarunām, gatavojoties 1997. gada 15. oktobra sanāksmei, kas uzskatāmi par pierādījumiem vai vismaz norādēm uz pārkāpumu. Kaut arī šie dokumenti neļauj secināt, ka pastāv nolīgums, tie palīdz parādīt 1997. gada 15. oktobra sanāksmes konkurenci traucējošu mērķi.
- 111 Pirmās instances tiesa atzīmē, ka ir pieci dokumenti, ko Komisija min apstrīdētajā lēmumā un uz ko tā atsaucas šās tiesvedības ietvaros, proti:

— 1997. gada 29. aprīļa *Reisebank* un *GWK* sanāksmes protokols (apstrīdētā lēmuma preambulas 63.–67. apsvērumi);

- GWK fakss, ko tā nosūtīja *Reisebank* 1997. gada 5. maijā un kas ietver kopiju GWK atbildēm uz EMI anketu par valūtas maiņu (apstrīdētā lēmuma preambulas 69.–75. apsvērumi);

- 1997. gada 25. jūlija vēstule, ko *Commerzbank*, *DVB*, *West LB* un *Reisebank* nosūtīja *Landeszentralbank Hessen* un kurā tās izteica savus iebildumus par *Deutsche Bundesbank* pienākumu nopirkt bez maksas euro zonas valūtu (apstrīdētā lēmuma preambulas 55. apsvērumi);

- 1997. gada 11. augusta *Reisebank*, *DVB*, *GWK* un *Landeszentralbank Hessen* sanāksmes protokols (apstrīdētā lēmuma preambulas 76.–80. apsvērumi);

- telefonsarunu, kas notika 1997. gada 29. septembrī starp *GWK* un *DVB*, protokols (apstrīdētā lēmuma preambulas 81.–83. apsvērumi).

112 Prasītājas nav apstrīdējušas šo dokumentu saturu un to interpretāciju. Turpretī tās apgalvo, ka šie dokumenti nevar tikt izmantoti pret tām.

113 Šajā ziņā ir jāuzsver, ka visi šie dokumenti tika izstrādāti pirms 1997. gada 15. oktobra sanāksmes un tādējādi tiem ir nozīme tikai tiktāl, ciktāl tie var sniegt norādes par apstākļiem pirms iespējamā pārkāpuma.

- 114 Turklāt ir svarīgi atzīmēt, ka četri no šiem dokumentiem ir tieši no *GWK* un varētu būt piemēroti, lai noteiktu tās kā 1997. gada 15. oktobra sanāksmes iniciatores lomu. Tajos nav nekādu pierādījumu, kā arī skaidrojumu par banku, izņemot *GWK* — un šajā gadījumā *Reisebank* —, nodomiem 15. oktobra sanāksmē.
- 115 Attiecībā uz piemērojamību 1997. gada 25. jūlija vēstulei, kas nosūtīta *Landeszentralbank Hessen*, — tā parāda tikai, ka banku un *Deutsche Bundesbank* pārstāvju starpā notika sarunas par iepriekš minēto neskaidrību.
- 116 Tādējādi šie dokumenti, kas attiecas tikai uz *GWK* kā iniciatores lomu, neietver norādes ar pierādījuma spēku attiecībā uz secinājumu, ka 1997. gada 15. oktobra sanāksmē tika noslēgts nolīgums par cenu noteikšanu.

Par tiešiem pierādījumiem, kas attiecas uz 1997. gada 15. oktobra sanāksmi

- 117 Kaut arī Komisija ir uzsvērusi, ka pārkāpuma konstatēšanai ir jābalstās uz vairākiem dokumentāriem pierādījumiem (apstrīdētā lēmuma preambulas 62., 120., 126., 142. un 158. apsvērumi), no apstrīdētā lēmuma izriet, ka par nolīguma noslēgšanu par cenu noteikšanu valūtas maiņas pakalpojumiem pastāv tikai viens tiešs dokumentārs pierādījums, kas attiecas uz 1997. gada 15. oktobra sanāksmes sarunu saturu, — *GWK* protokols. Komisija ir uzskatījusi, ka šo protokolu apstiprināja paziņojumi, ko administratīvā procesa laikā sniedza divas 1997. gada 15. oktobra sanāksmes dalībnieces, kā arī banku rīcība tirgū, kas atklāj nolīguma par cenu noteikšanu īstenošanu. Tādējādi viena pēc otras ir jāizvērtē šīs trīs pierādījumu kategorijas, lai novērtētu to pierādījuma raksturu.

— Par “GWK” protokolu

- 118 Prasītājas apstrīd *GWK* protokola pierādījuma raksturu. *Dresdner Bank* un *HVB* (lietas T-54/02 OP un T-56/02 OP) ir sniegušas liecību par personām, kas piedalījušās 1997. gada 15. oktobra sanāksmē, noliedzot, ka ir bijušas jebkādas sarunas par nolīguma noslēgšanu par cenu noteikšanu.
- 119 Komisija apgalvo, ka *GWK* protokols skaidri parāda, ka, neņemot vērā pārstāvēto banku nesaskaņas par vienotas komisijas maksas principu attiecībā uz visām valsts euro naudaszīmēm, tās ir vienojušās par principu, ka komisijas maksa ir apmēram 3 %. Kad bankas bija tikušās laika posmā no 1997. gada aprīļa līdz oktobrim, tām nebija skaidra valūtas maiņas pakalpojumu cenas politiskā nākotne. Tas vien, ka notika sarunas un ka vienojās par apmēram 3 % atlīdzību, ievērojami samazina šo neskaidrību. Šādas veida sarunas ir uzskatāmas par nolīgumu, kura mērķis ir ierobežot konkurenci, EKL 81. panta 1. punkta izpratnē.
- 120 Komisija uzskata, ka liecībām, kas saņemtas šajā instancē, ir mazāks pierādījuma spēks nekā notikumu laikā izstrādātajiem dokumentiem — tādiem kā *GWK* protokols.
- 121 Pirmās instances tiesa atgādina, ka, lai izvērtētu, kāds pierādījuma spēks ir dokumentam, ir jāpārbauda tajā ietvertās informācijas ticamība un tostarp jāņem vērā dokumenta izcelsme, tā sagatavošanas apstākļi, tā adresāts un, vērtējot pēc tā satura, jānoskaidro, vai tas šķiet saprātīgs un uzticams (Pirmās instances tiesas 2000. gada 15. marta spriedums apvienotajās lietās T-25/95, T-26/95, no T-30/95 līdz T-32/95, no T-34/95 līdz T-39/95, no T-42/95 līdz T-46/95, T-48/95, no T-50/95 līdz T-65/95, no T-68/95 līdz T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 un T-104/95 *Cimenteries CBR* u.c./Komisija, *Recueil*, II-491. lpp., 1838. punkts).

122 Teksta daļa *GWK* protokolā, uz kuru balstījusies Komisija, ir šāda:

“Bankas, kas piedalījās sanāksmē, ir izteikušas savu nodomu aizstāt ienākumus, kas pašlaik tiek gūti no starpības, ar ienākumiem no komisijas maksas apmēram 90 % apmērā. Pēc banku domām, kopējā komisijas maksa ir apmēram 3 %.”

123 Pirmkārt, šī teksta daļa neļauj saprast, kādēļ grozījums cenu noformēšanas sistēmā, kas sastāv no atteikšanās no netieši izteiktas cenas (kursu starpība) par labu skaidri noteiktajai cenai (komisijas maksa), varētu ietekmēt ienākumus, ko bankas gūst no šiem pakalpojumiem. Citu skaidrojumu trūkuma dēļ ir jāuzskata, ka izvēle starp šiem diviem cenu izteiksmes veidiem neietekmē šo cenu līmeni. Tādēļ, lai izvērtētu piemērojamību, kopumā ir jāatsaucas uz *GWK* protokola nodaļu, kurā ietverts teksts, ko Komisija uzskata par apsūdzību.

124 Tomēr no šīs *GWK* protokola nodaļas teksta izriet, ka tas attiecas uz kursu starpības sistēmas izžušanas sekām pēc tam, kad 1999. gada 1. janvārī spēkā stājās neatsaucami konvertācijas kursi. It īpaši šī nodaļa ir saistīta ar jautājumu, vai pārejas periodā bankas varēs turpināt izsniegt rēķinus par valūtas maiņas pakalpojumiem atbilstoši tām pienācīgajām raksturiezīmēm tirgū, kas pastāv katrai no valūtām, vai arī — vai bezskaidrās naudas euro ieviešana 1999. gada 1. janvārī veicinās vienādas komisijas maksas līmeņa izmantošanu katrai valsts euro

naudaszīmei. Tādējādi šī nodaļa neattiecas uz jautājumu par komisijas maksas apmēra noteikšanu, bet gan uz to, lai zinātu, vai ir jābūt vienotai komisijas maksai, visām agrākajām attiecīgo valstu valūtām, vai atšķirīgā līmenī attiecībā uz katru valūtu. *GWK* protokols parāda, ka dalībnieki par šo jautājumu nebija vienojušies.

125 Otrkārt, šī *GWK* protokola nodaļa norāda, ka 1997. gada 15. oktobra sanāksmes dalībnieces bija vienojušās uzskatīt, ka būtu jānomaina kursa starpības sistēma pret skaidri noteiktas komisijas maksas izmantošanu, kas būtu atšķirīga no neatsaucama konvertācijas kursa (skat. apstrīdētā lēmuma preambulas 88., 93. un 95. apsvērumu). Šāds paziņojums tomēr neļauj secināt, ka pastāv nolīgums par cenu noteikšanu, jo atteikšanās no kursu starpības nav pārstāvēto banku gribu rezultāts, bet gan, ļoti iespējams, tādas tiesiskā regulējuma attīstības rezultāts, kas vēl notiek un ko vēlāk precīzē Komisijas 1998. gada 23. aprīļa rekomendācija.

126 Treškārt, atsauci attiecīgajā *GWK* protokola teksta daļā par 90 % saglabāšanu no ienākumiem, ko gūst starpības sistēmas rezultātā, nevar lasīt, abstrahējoties no 1997. gada 15. oktobra sanāksmes tiesiskā konteksta.

127 Šajā ziņā netiek apstrīdēts, ka neatsaucama konvertācijas kursa spēkā stāšanās rezultātā zuda maiņas risks, ko EMI 1997. gada 23. aprīļa ziņojumā, kas minēts apstrīdētā lēmuma preambulas 75. apsvērumā, uzskatīja par tādu, kas atbilst no 5 līdz 10 % no valūtas maiņas pakalpojumu izmaksām. EMI uzskatīja, ka neatsaucamu konvertācijas kursu rezultātā tiek samazināts izmaksu apmērs un līdz ar to — apmēram par no 5 līdz 10 % tiek samazinātas valūtas maiņas pakalpojumu cenas.

- 128 Tāpat 1997. gada 15. maija apaļā galda sanāksmē (skat. šā sprieduma 101. punktu) banku sektora pārstāvji apgalvoja, ka pārejas periodā “maiņas risks noteikti pazudis — kas [samazinās] izmaksas apmēram par 20 %, bet [ka] citas izmaksas [paliks] identiskas” (Apaļā galda sanāksme par pārejas uz euro praktiskajiem aspektiem, Pārskats un secinājumi, dati, kas minēti apstrīdētā lēmuma 41. apsvērumā: skat. arī Komisijas dokumentu ar nosaukumu “Report to the round table on the practical aspects of the changeover to the euro”, *document* II/237/97, *EN rev*, 4).
- 129 Tādējādi attiecīgā *GWK* protokola teksta daļa, kas paredz 90 % saglabāšanu no banku ienākumiem, var tikt saprasta kā tāda, kas atsaucas uz to valūtas maiņas pakalpojumu izmaksu samazināšanu apmēram par 10 %, kas radušās maiņas riska izžušanas dēļ. Šāda izmaksu samazināšana noteikti iespaido cenu līmeni, kam arī ir jāsamazinās apmēram par 10 %, tādēļ, ka spēkā stājās neatsaucams konvertācijas kurss. Šis cenu pieauguma, ko izraisījusi euro ieviešana, novērtējums nevar tikt uzskatīts par radušos sanāksmē pārstāvēto banku gribu rezultātā.
- 130 Ceturtkārt, attiecībā uz *GWK* protokola teikumu, kurā ir tieša atsauce uz komisijas maksas līmeni 3 % apmērā (“Pēc banku domām, tas atbilst vispārīgai apmēram 3 % lielai komisijas maksai”), ir taisnība, ka nākotnes cenu līmeņa minēšana konkurējošo uzņēmumu sanāksmē ļauj pieņemt, ka pastāv nolīgums par cenu noteikšanu. Tomēr šajā gadījumā prasītājas apgalvo, ka šī minēšana bija ne tikai neprecīza, bet arī atspoguļoja tikai publiski pieejamu informāciju par tirgus apstākļiem, ko EMI minējis savā 1997. gada 23. aprīļa ziņojumā.
- 131 Ja attiecīgā *GWK* protokola daļa nav nedz skaidra, nedz arī nepārprotama, ir jāatzīmē, kā tas ir darīts apstrīdētā lēmuma preambulas 105. apsvērumā, ka šis

protokols norāda — iespēja, ka *Deutsche Bank* piedāvātu bezmaksas valūtas maiņas pakalpojumus, ir uzskatāma par “daudz nopietnākiem draudiem, nekā bezmaksas pakalpojumu sniegšana no to reģionālo centrālo banku puses, kuras nav aprīkotas šāda veida pakalpojumu sniegšanai”. Atbilstoši protokolam tas varētu “sagraut pozīciju, kādā sanāksmes dalībnieces [bija] vienojušās, proti, rēķinu izsniegšanu par apmēram 3 % komisijas maksu (90 % no pašreizējiem ienākumiem)”. Pierādījumu kopuma izvērtēšanas ietvaros ir jāņem vērā, ka šī teksta daļa var apstiprināt apgalvojumu par nolīguma pastāvēšanu par komisijas maksas līmeni.

- 132 Attiecībā uz *GWK* protokola ticamību jau iepriekš tika atzīmēts, ka tajā ir būtiski pārspīlētas pārstāvēto banku tirgus daļas. Prasītājas arī uzsver, ka tā autors, kas nav vāciski runājošs, ir varējis kļūdīties attiecībā uz sanāksmē izteikto piezīmju nozīmi. Turklāt, tā kā *GWK* ir izrādījusi iniciatīvu 1997. gada 15. oktobra sanāksmes organizēšanai, šā dokumenta autors bija personīgi ieinteresēts pārspīlēt faktus, lai saviem priekšniekiem parādītu to cerībām atbilstošu rezultātu. Šajā ziņā ir svarīgi atzīmēt, ka *GWK* 1997. gada 20. oktobra iekšējais paziņojums (Paziņojuma par iebildumiem 16. pielikums) atsaucas uz to nolīgumu par “nākotnes valūtas maiņas darījumu tarifikāciju, kas attiecas uz euro zonas valūtām”, kas noslēgts 1997. gada maijā starp *GWK* un Nīderlandes galvenajām bankām. Šis nolīgums noteica 3,8 % komisijas maksu par valūtas maiņu. Tomēr šis apmērs atbilst norādēm, ko *GWK* iesniedza EMI (apstrīdētā lēmuma preambulas 72. apsvērums) un kas turpmāk tika nodotas *Reisebank* ar iepriekš minētā 1997. gada 5. maija faksa palīdzību. Šie apstākļi ļauj jautāt, vai *GWK* nav vēlējusies atbalstīt tāda nolīguma par cenu noteikšanu Vācijā noslēgšanu, kā 1997. gada maija nolīgums, uz ko šajā ziņā ir atsaukusies Nīderlande savā iekšējā paziņojumā.

- 133 Visbeidzot, netiek apstrīdēts, ka šis *GWK* protokols ir dokuments tikai iekšējām vajadzībām, kas nekādā veidā nebija izplatāms prasītājām līdz administratīvajam procesam tā, ka prasītājām nav bijis iespējas norobežoties saistībā ar tā saturu, lai novērstu jebkādu pārpratumu risku, interpretējot 1997. gada 15. oktobra sanāksmē izteiktās piezīmes.

- 134 Nobeigumā ir jāatzīst, ka *GWK* protokols, atsaucoties uz nolīgumu par komisijas maksu 3% apmērā, var turklāt tikt uzskatīts par norādi, kas ļauj pieņemt, ka ir saskaņotas to banku gribas, kas ir piedalījušās 1997. gada 15. oktobra sanāksmē. Tomēr, ņemot vērā faktus, kas tikko ir analizēti, šie dokumenti nevar būt pietiekami, lai no tiesību viedokļa pietiekami konstatētu, ka šādas gribas ir saskaņotas.

— Par noteiktu banku paziņojumiem administratīvā procesa laikā

- 135 Atbilstoši apstrīdētajam lēmumam to, ka notika sarunas par komisijas maksas kursu, uz kuru atsaucas *GWK* protokols, apstiprina *Commerzbank* un *Bayerische Landesbank Girozentrale* piezīmes sēdē (apstrīdētā lēmuma preambulas 96., 107. un 118.–120. apsvērums). Apstrīdētā lēmuma 44. lpp. zemsvītras piezīmē Komisija atsaucas arī uz atbildēm kā paziņojumu par iebildumiem, ko iesniedza *Commerzbank*, *HVB* un *VUW*, *West LB*, kā arī *Hamburgische Landesbank Girozentrale*. Savā protesta pieteikumā Komisija turklāt ir atsaukusies uz *Reisebank* atbildi uz to paziņojumu par iebildumiem, kas minēts apstrīdētā lēmuma preambulas 68. apsvērumā.
- 136 Attiecībā uz šo pēdējo dokumentu Pirmās instances tiesa ir atzinusi, ka apstrīdētā lēmuma preambulas 68. apsvērums norāda, ka *Reisebank* ir atzinusi — tai “kļuvis zināms par būtiskajām izmaiņām tikai, uzzinot par pārejas periodā veiktajiem valūtas maiņas darījumiem, kas saistīti ar euro zonas valūtām”. Šis paziņojums acīmredzami nav uzskatāms par norādi, ka ir saskaņotas gribas par cenu noteikšanu.
- 137 Ja izrādītos, ka attiecīgās bankas ir paziņojušas, ka “daži noteiktu banku pārstāvji [minēja] ciparus no 2 līdz 4%”, piemēram (apstrīdētā lēmuma preambulas 107. apsvērums), neviens no šiem paziņojumiem nevar būt pietiekams, lai

apstiprinātu apgalvojumu, ka ir saskaņotas gribas par komisijas maksas kursu. Ir noteikti patiesība, ka atsauces robežas vai mērķa cenu līmeņa noteikšana var tikt uzskatīta par nelikumīgu cenu noteikšanas veidu, jo šādos apstākļos cenas vairs nav atkarīgas no atsevišķa uzņēmēja lēmuma, bet gan no gribu saskaņošanas. Tomēr norādītie skaitļi (“no 2 līdz 4 %”; “apmēram 3 %”; “no 2 līdz 6 %”; skat. apstrīdētā lēmuma preambulas 107. apsvērumu un 44. lpp. zemsvītras piezīmi) atspoguļo — kā tas skaidrots iepriekš — tādas cenas tirgū, ko ir varējis konstatēt EMI; šie dati ietver plašu amplitūdu (no vienkāršas līdz trīskāršai starpībai), kas norāda uz to precizitātes trūkumu. Tā rezultātā šie paziņojumi parāda, ka sanāksmē dažas bankas ir atsaukušās uz komisijas maksas līmeni tādā veidā, kas tomēr neļauj, neatstājot saprāta robežās šaubas, secināt, ka ir saskaņotas gribas par kopīgu attiecīgo cenu noteikšanu.

Par konstatējumiem, kas attiecas uz nolīguma par valūtas maiņas komisijas maksas apmēru īstenošanu

¹³⁸ Norādot, ka, tā kā nolīguma mērķis ir konkurences ierobežošana, nav jānorāda tā sekas, Komisija katrā ziņā uzskatīja, ka dalībnieces pēc 1997. gada 15. oktobra sanāksmes tuvināja savas cenu prakses šā iespējamā nolīguma noteikumiem. Apstrīdētā lēmuma preambulas 147. un 148. apsvērumā tā min kursus, ko praktizēja *Dresdner Bank*, *Commerzbank*, *HVB*, *VUW*, *GWK* un *Reisebank*. Šie kursi ir no 3 līdz 4,5 %, turklāt dažas bankas izsniedz rēķinus par noteiktu apmēru.

¹³⁹ Prasītājas uzskata, ka cenas, kas ievērotas pārejas periodā, parāda nolīguma neesamību, ko Komisija apstrīd.

140 Pastāvošo komisijas maksu kursu izvērtēšanā ir jāņem vērā gan to samērīgā sastāvdaļa, gan noteiktā komisijas maksa, kas faktiski saņemta. Tiktāl, ciktāl lielākā attiecīgo pakalpojumu daļa attiecas uz summu, kas nepārsniedz EUR 200 — paziņojumā par iebildumiem minēta 70 % proporcija (9. punkts) —, rēķina izsniegšana par iepriekš noteiktu komisijas maksu 5 vai 10 Vācijas marku (DEM) apmērā vai valūtas maiņai zemākā apmērā ir būtiska ietekme uz apmēru, par ko bankas faktiski izsniedz rēķinus, norādot komisijas maksu procentos. Līdz ar to Komisija nevar izvērtēt tikai norādītās komisijas maksas kursu, jo tas ietver tikai daļēju norādi uz cenu, ko maksā patērētājs.

141 Pirmās instances tiesa procesa organizatorisko pasākumu ietvaros aicināja Komisiju tabulas formā iesniegt datus, kas attiecas uz komisijas maksas faktisko līmeni, kuru 1999. gadā uzturēja bankas, kas piedalījās 1997. gada 15. oktobra sanāksmē, valūtas maiņas apmēram, kas atbilst EUR 25, 50, 100 un 200. Tā no tabulas, ko Komisija iesniedza tiesas sēdē, izriet, ka patiesie komisijas maksu kursi bija skaidri atšķirīgi dažādām bankām. Tādējādi 20 euro apmaiņai patiesā komisijas maksa atbilst no 3 līdz 30 % jeb starpībai no 1 līdz 10. Šī starpība sliecās samazināties proporcionāli valūtas maiņas apmēra palielināšanai. Tādējādi 200 euro apmaiņai patiesās komisijas maksas svārstās no 2 līdz 4,5 % jeb atbilst starpībai no 1 līdz 2,25. Prasītājas nav apstrīdējušas šos datus.

142 Ir jāsecina, ka Komisija, konstatējot apstrīdētā lēmuma preambulas 147. un 148. apsvērumā, ka prasītājas pielīdzināja cenas grupai no 3 līdz 4,5 %, pamatojās uz neprecīziem datiem. Dati, kas bija Komisijas rīcībā apstrīdētā lēmuma pieņemšanas laikā, nebija atsaukšanās uz cenu konvertāciju, ko veica prasītājas un kas attiektos uz iespējamā nolīguma īstenošanu.

Secinājumi

- 143 Veicot vispārīgu novērtējumu, no šiem faktiem izriet, ka 1997. gada 15. oktobra sanāksmes iniciatore ir varējusi rīkoties, lai veicinātu nolīguma par cenu noteikšanu noslēgšanu, reaģējot uz divkāršiem draudiem par to, ka varētu pieaugt konkurences spiediens, kas varētu rasties, ja *Deutsche Bundesbank* vai *Deutsche Bank* piedāvātu bezmaksas valūtas maiņas pakalpojumus pārejas periodā.
- 144 Tomēr tiešie pierādījumi, kas attiecas uz 1997. gada 15. oktobra sanāksmi, nav pietiekami, lai ļautu uzskatīt, šajā jautājumā saprāta robežās nepaliekot nekādām šaubām, ka klātesošās bankas ir noslēgušas šādu nolīgumu. Ja fakti, ko minējusi Komisija, parāda, ka dažas pārstāvētās bankas sanāksmē ir atsaukušās uz vispārīgi skaidri zināmo komisijas maksas aptuveno līmeni, šīs norādes nav pietiekamas, lai nepieciešamajā pierādījumu līmeņa apmērā atbalstītu apgalvojumu, saskaņā ar kuru ir saskaņotas gribas par šo cenu kopīgu noteikšanu.
- 145 Šajā ziņā ir jāpievērš uzmanība tā laika tiesiskā regulējuma un tehniskajām neskaidrībām, kas saistītas ar ļoti īpašu euro ieviešanas kontekstu un ar daudzkārtējām sarunām, kuras ir notikušas banku sektora, Komisijas, monetāro iestāžu un patērētāju asociāciju starpā. Šis konteksts neļauj izslēgt prasītāju pieņēmumu, saskaņā ar kuru bija jākoncentrējas uz tiesiskā regulējuma attīstības ietekmi uz valūtas maiņas darbību pārejas periodā un — vajadzības gadījumā — jābrīdina *Deutsche Bundesbank* par grūtībām, kas attiecīgā sektora uzņēmējiem bijušas šās attīstības dēļ.
- 146 Turklāt apgalvojums, ka pastāv nolīgums par cenu noteikšanu, ir mazāk ticams tādēļ, ka bankas, kas piedalījušās 1997. gada 15. oktobra sanāksmē, lielākais pārstāv

apmēram 17% no valūtas maiņas pakalpojumu piedāvājuma, ko veido tikai kredītiestādes.

- 147 Visbeidzot, dati, kas ir Komisijas rīcībā par cenu līmeni, kurš uzturēts pārejas periodā, ir pretrunā vērtējumam, saskaņā ar kuru 1999. gadā novērotās cenas liecināja par nolīguma īstenošanu.
- 148 Līdz ar to ir jāuzskata, ka Komisija nav varējusi pierādīt no tiesību viedokļa pietiekamā līmenī, ka 1997. gada 15. oktobra sanāksmē tika saskaņotas gribas par valūtas maiņu komisijas maksas apmēra noteikšanu.

D — Par nolīgumu, kas attiecas uz valūtas maiņas komisijas maksu rēķinu noformēšanas noteikumiem

- 149 Pārkāpuma sastāvdaļa, kas attiecas uz rēķinu noformēšanas noteikumiem, ir izklāstīta apstrīdētā lēmuma preambulas 95., 96., 114., 115., 132. un 184. apsvērumā, Komisijai veltot lielāko analīzes daļu jautājumam par komisijas maksas apmēra noteikšanu. It īpaši par pierādījumiem tam, ka pastāv nolīgums par tikai samērīgas atlīdzības principu, Komisija ir izteikusies šādi (apstrīdētā lēmuma preambulas 95. apsvērums):

“Attiecībā uz maiņas darījumiem [*Commerzbank*] protokolā norādīts, ka ir panākta vienprātība par noteikta maiņas kursa lietošanu euro zonas valūtām (t.i., netiek piemērots pirkšanas/pārdošanas kurss), ar maksājumiem, kas tiek aprēķināti komisijas maksas formā, kas izteikta procentos. Aprēķina metodi šo valūtu konvertācijai katra banka izvēlas individuāli. [..]

Attiecībā uz jautājumu par [Ekonomiskās un monetārās savienības] kursa/cenu noteikšanu maiņas darījumiem 3a fāzes laikā (jeb no 1999. gada 1. janvāra līdz 2002. gada 1. janvārim) prasītājas ir vienojušās par šādiem punktiem:

1) Darījumi ar indivīdiem

[..]

— Izmaksas/komisijas maksas tiek aprēķinātas procentu no maināmās vērtības formā.

[..]”

150 Atbilstoši apstrīdētajam lēmumam *Commerzbank* un *GWK* protokoli “faktiski atbilst tam, ka izdevumi klientiem izrakstītajos rēķinos ir izteikti procentu formā” (apstrīdētā lēmuma preambulas 96. apsvērumš). Šie fakti būtībā tika pārņemti apstrīdētā lēmuma preambulas 106. apsvērumā. Turklāt apstrīdētā lēmuma preambulas 114.–116. apsvērumā Komisija atbildēja uz lietas dalībnieku argumentiem šādi:

“Pārskatāmai un skaidri izteiktai izdevumu norādīšanai nav vajadzīga nekāda cenu normalizēšana, maksājumu rēķinu vai citu pakalpojumu banku sektorā noformēšanas noteikumi. Katrai bankai neatkarīgi ir jāizlemj sava tirdzniecības politika

maksājumu jomā. Ar nosacījumu, ka par maksājumiem tiek izsniegti rēķini klientam, politiku šajā jomā, ieskaitot rēķinu noformēšanas noteikumus, katra banka nosaka neatkarīgi.

Nebūtu nedz dabiski, nedz loģiski, ja katra banka individuāli nolemtu mainīt [kursu] starpību uz komisijas maksu, kas izteikta procentu formā. Tādēļ šķiet, ka *Deutsche Bank* sākotnēji plānoja sniegt bezmaksas pakalpojumus. Lai arī kā būtu, problēma nav tā, vai tie varētu būt no ekonomikas viedokļa visracionālākie noteikumi maksājumu rēķinu noformēšanai, bet gan tā, vai bankas bija vienojušās par šiem noteikumiem.

Šajā lietā ir skaidri izteikts nolīgums banku starpā par apmēram 3 % vispārējo komisijas maksu, lai saņemtu apmēram 90 % no ienākumiem, kas zaudēti pēc “[kurša] starpības” sistēmas izzušanas 1999. gada 1. janvārī.”

1. Lietas dalībnieku argumenti

- 151 Prasītājas apstrīd, ka pastāv nolīgums, ko veido prasība maksāt komisijas maksu, kura izteikta procentu formā. Tām ir divu veidu argumenti. Pirmkārt, tās uzskata, ka pierādījumi, uz kuriem atsaucas Komisija, nav pietiekami. Otrkārt, tās piedāvā alternatīvu skaidrojumu: 1997. gada 15. oktobra sanāksmē visas bankas atzina, ka neatsaucamu konvertācijas kursu spēkā stāšanās veicinās atteikšanos no valūtas maiņas kursu starpības par labu skaidri norādītas komisijas maksas mehānismam. Tādējādi nav runas par vienošanos EKL 81. panta 1. punkta izpratnē, bet gan par sarunām par tiesiskā regulējuma attīstību.

- 152 Komisija apgalvo, ka nolīguma par rēķinu noformēšanas noteikumiem konstatēšana ir balstīta uz *Commerzbank* protokolu, kura saturs ir īpaši skaidrs: “izdevumi/komisijas maksas tiek aprēķinātas procentu no maināmās vērtības formā” un “tiks aprēķinātas atsevišķi”. Šo paziņojumu apstiprina *GWK* protokols, atbilstoši kuram komisijas maksas ir jāaprēķina “procentu no maināmās vērtības formā”.
- 153 Komisija apgalvo arī, ka apstrīdētais lēmums balstīts uz vairākiem protokoliem, ko izstrādājusi *GWK* pirms 1997. gada 15. oktobra sanāksmes. Papildus dokumentiem, ko izstrādājusi *GWK*, uz kuriem iepriekš tika izdarīta atsauce, Komisija atsaucas uz *Landesbank Hessen Thüringen Girozentrale* atbildēm uz paziņojumu par iebildumiem (apstrīdētā lēmuma preambulas 113. apsvērumš).
- 154 Prasītājas iebilst pret to, ka šie dokumenti, kuriem Komisija ir liegusi pieeju administratīvā procesa laikā, tiek izmantoti kā pierādījumi pret tām.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

- 155 Attiecībā uz iebildumiem pret to dokumentu izmantošanu, par kuriem prasītājas netika uzklautas, kā pierādījumu Pirmās instances tiesa atgādina, ka tiesību uz aizstāvību ievērošanas labad attiecīgajam uzņēmumam ir jābūt spējīgam lietderīgi darīt zināmu savu viedokli par patiesību un faktu atbilstību, iebildumiem un apstākļiem, ko apgalvojusi Komisija (Tiesas 1979. gada 13. februāra spriedums lietā 85/76 *Hoffmann-La Roche*/Komisija, *Recueil*, 461. lpp., 11. punkts, un 1984. gada 17. janvāra spriedums apvienotajās lietās 43/82 un 63/82 *VBVB* un *VBBB*/Komisija, *Recueil*, 19. lpp., 25. punkts).

- 156 Paziņojumā par iebildumiem jābūt ietvertiem iebildumiem, kas izteikti pietiekami skaidri, kaut arī īsi, lai attiecīgās personas varētu pietiekoši iepazīties ar darbībām, kuras tām pārmet Komisija. Paziņojumam par iebildumiem ir jāatbilst šim priekšnosacījumam, lai pildītu tam Kopienas tiesiskajā regulējumā paredzēto funkciju — sniegt uzņēmumiem un uzņēmumu apvienībām visu nepieciešamo informāciju, lai tās varētu lietderīgi izmantot aizstāvību, pirms Komisija pieņem galīgo lēmumu (Tiesas 1993. gada 31. marta spriedums apvienotajās lietās 89/85, 104/85, 114/85, 116/85, 117/85 un no 125/85 līdz 129/85 *Ahlström Osakeyhtiö* u.c./Komisija, *Recueil*, 1307. lpp., 42. punkts).
- 157 Principā tikai dokumenti, kas ir citēti vai minēti paziņojumā par iebildumiem, ir uzskatāmi par spēkā esošiem pierādījumiem (Pirmās instances tiesas 1992. gada 10. marta spriedums lietā T-11/89 *Shell*/Komisija, *Recueil*, II-757. lpp., 55. punkts, un spriedums lietā T-13/89 *ICI*/Komisija, *Recueil*, II-1021. lpp., 34. punkts; šajā sakarā skat. arī Tiesas 1991. gada 3. jūlija spriedumu lietā 62/86 *AKZO*/Komisija, *Recueil*, 3359. lpp., 21. punkts).
- 158 Dokuments var tikt uzskatīts par pierādījumu tikai tad, ja Komisija to ir izmantojusi pamatojumam, ka ir konstatēts pārkāpums, ko esot izdarījis uzņēmums. Lai atzītu, ka ir pārkāptas attiecīgā uzņēmuma tiesības uz aizstāvību, nepietiek ar to, ka tas pierāda, ka nav varējis izteikties administratīvā procesa laikā par dokumentu, kas izmantots jebkurā apstrīdētā lēmuma vietā. Komisijai ir jāpierāda, ka tā apstrīdētajā lēmumā ir izmantojusi šo dokumentu kā pierādījumu, lai konstatētu pārkāpumu, kurā uzņēmums esot piedalījies.
- 159 Šajā gadījumā Komisija norāda, ka atbildē uz paziņojumu par iebildumiem *Landesbank Hessen Thüringen Girozentrale* atzina, ka “1997. gada 15. oktobra

sanāksmē bija noslēgusi nolīgumu par maksājumu rēķinu noformēšanas noteikumiem pārejas periodam” (apstrīdētā lēmuma preambulas 113. apsvērumš). Neņemot vērā, ka šī iespējamā atzišanās ir ietverta nodaļā ar nosaukumu “Lietas dalībnieku argumenti par faktu interpretāciju”, ir jāatzīst, ka Komisija ir uztvērusi šo paziņojumu par pierādījumu apstrīdētajā lēmumā un atsaukusies uz to kā pierādījumu savos procesuālajos rakstos.

160 Tomēr savās atbildēs uz Pirmās instances tiesas rakstiskajiem jautājumiem Komisija ir atzinusi, ka nevienai no prasītājām nav bijis pieejas citu paziņojuma par iebildumiem adresātu atbildēm. No tā izriet, ka Komisija nav ievērojusi prasītāju tiesības uz aizstāvību saistībā ar dokumentiem, kas tām nav bijuši pieejami administratīvā procesa laikā. Tādējādi ir jānoraida, ka minētie dokumenti ir izmantojami kā pierādījumi (Pirmās instances tiesas 2003. gada 30. septembra spriedums apvienotajās lietās T-191/98, no T-212/98 līdz T-214/98 *Atlantic Container Line u.c./Komisija, Recueil*, II-3275. lpp., 338. punkts; šajā sakarā skat. arī Tiesas 1983. gada 25. oktobra spriedumu lietā 107/82 *AEG/Komisija, Recueil*, 3151. lpp., 24.–30. punkts, un iepriekš minēto spriedumu lietā *Ciment*, 382. punkts).

161 Attiecībā uz citiem pierādījumiem, ko minējusi Komisija, ir jāatzīst, ka runa ir par iepriekš — atzinumu par nolīgumu par cenu noteikšanu analīzes ietvaros — izvērtētiem dokumentiem. Lai konstatētu 1997. gada 15. oktobra sanāksmes sarunu saturu, šie dokumenti ir izmantojami tikai netieši. Tie visi atsaucas uz periodu pirms 1997. gada 15. oktobra sanāksmes un turklāt ļauj konstatēt tikai *GWK* iniciatores lomu. Šie dokumenti nav pietiekami, lai pierādītu prasītāju gribu saskaņošanu ar *GWK* par tāda nolīguma noslēgšanu, kura mērķis acīmredzami ierobežo konkurenci.

162 Attiecībā uz tiešajiem pierādījumiem par rēķinu noformēšanas noteikumiem ir jāatzīst, ka, ņemot vērā šo lietu ārkārtīgi īpašo kontekstu, kas saistīts ar euro ieviešanu, *GWK* un *Commerzbank* protokolu interpretācija, ko veikusi Komisija, rada nopietnas šaubas.

163 Nolīguma par rēķinu par komisijas maksu noformēšanas noteikumiem pastāvēšana ir cieši saistīta ar to, ka pastāv nolīgums par cenu noteikšanu, kas ir tā papildu sastāvdaļa. Tā kā Pirmās instances tiesa ir atzinusi, ka Komisija nav iesniegusi no tiesību viedokļa pietiekamus pierādījumus par nolīguma par cenu noteikšanu pastāvēšanu, atzinumu un vērtējumu, kas attiecas uz iespējamo nolīgumu par komisijas maksas rēķinu noformēšanas noteikumiem, spēkā esamība arī ir maz ticama.

164 Ciktāl apstrīdētais lēmums ir balstīts uz atzinumu par gribu saskaņošanu par skaidri izteiktas komisijas maksas, kas izteikta procentos, izmantošanu, ir jāatgādina, ka banku, kas piedalījās 1997. gada 15. oktobra sanāksmē, gribas nav saistītas ar atteikšanos no skaidri neizteiktas komisijas maksas sistēmas, kas bija spēkā. Skaidri izteiktas komisijas maksas pieņemšana izriet no euro ieviešanas tiesiskajiem ietvariem. Attiecīgi Komisija nevar pamatoties uz burtisko interpretāciju tam, ka *Commerzbank* protokolā ir minēta “vienprātība” starp bankām par neatsaucama konvertācijas kursa izmantošanu un atbilstošo kursu starpības sistēmas izzušanu (skat. it īpaši apstrīdētā lēmuma preambulas 95. un 106. apsvērumu). Turpretī šī teksta daļa var tikt uztverta kā kopējā izpaušme tam, ka ir tapušas zināmas izmaiņas, ko radījuši tiesiskā regulējuma akti, kas reglamentē euro ieviešanu un ko vēlāk precizē Komisijas 1998. gada 23. aprīļa rekomendācija.

165 Turklāt pati nolīguma par tādas komisijas maksas struktūru pastāvēšana, kas ir strikti samērīga ar maināmo apjomu, ir pretrunā atzinumiem, kuri ietverti apstrīdētajā lēmumā un atbilstoši kuriem vairākas bankas izmanto jauktu struktūru, kas apvieno noteiktu sastāvdaļu ar samērīgu sastāvdaļu (apstrīdētā lēmuma preambulas 147. apsvērumus). Tādējādi dati, kas bija Komisijas rīcībā, parāda, ka pārejas periodā prasītājas izmantoja dažādas komisijas maksas struktūras: dažas izmantoja tikai samērīgas komisijas maksas, bet citas līdz pat šā perioda beigām ir saglabājušas jauktu struktūru.

- 166 Līdz ar to ir jāuzskata, ka Komisija nav varējusi no tiesību viedokļa pietiekami pierādīt, ka pastāv fakti, kas uzskatāmi par gribu saskaņošanu, kura liecinātu, ka 1997. gada 15. oktobra sanāksmē tika noslēgts nolīgums par komisijas maksu rēķinu noformēšanas noteikumiem.

E — *Vispārīgie secinājumi*

- 167 Komisija nav no tiesību viedokļa pietiekami pierādījusi, ka pastāv nolīgums par cenu noteikšanu euro zonas valūtas maiņas pakalpojumiem pārejas periodā un par attiecīgo rēķinu noformēšanas noteikumiem. No tā izriet, ka ir jāatzīst par pamatotiem izvirzītie pamati, kas attiecas uz Komisijas konstatēto faktu neprecizitāti un uz to, ka norādēm, kas izmantotas kā pierādījumi, nav pierādījuma rakstura.
- 168 Ņemot vērā visu iepriekš minēto, atkārtotas prasības izvērtēšanas, ievērojot sacīkstes principu, rezultātā netiek grozīts aizmuguriska sprieduma procesa iznākums. No tā izriet, ka protests ir jānoraida un nav jāizvērtē citi prasības pamati.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 169 Atbilstoši Reglamenta 87. panta 2. punktam lietas dalībniekam, kuram spriedums ir nelabvēlīgs, piespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, ja to ir prasījis lietas dalībnieks, kuram spriedums ir labvēlīgs. Tā kā Komisijas protests ir noraidīts, tai jāpiespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus saskaņā ar prasītāju prasījumiem.

Ar šādu pamatojumu

PIRMĀS INSTANCES TIESA (ceturtā palāta)

nospriež:

- 1) **noraidīt protestu;**
- 2) **Komisija atlīdzina tiesāšanās izdevumus.**

Legal

Lindh

Vadapalas

Pasludināts atklātā tiesas sēdē Luksemburgā 2006. gada 27. septembrī.

Sekretārs

Priekšsēdētājs

E. Coulon

H. Legal

Satura rādītājs

Prāvas priekšvēsture	II - 3574
Process	II - 3579
Lietas dalībnieku prasījumi	II - 3581
Juridiskais pamatojums	II - 3583
I — Par protesta procesu	II - 3583
II — Prasības pamatu kopsavilkums	II - 3585
III — Par konkurenci traucējoša nolīguma pastāvēšanu	II - 3587
A — Ievada apsvērumi	II - 3587
B — Par pierādījumu iesniegšanas un tiesas kontroles apmēru	II - 3588
C — Par nolīgumu, kas attiecas uz valūtas maiņas komisijas maksas apmēru	II - 3591
1. Lietas dalībnieku argumenti	II - 3591
2. Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3593
a) Par apstrīdētā lēmuma interpretāciju un par tāda pārkāpuma pastāvēšanu, kas attiecas uz nolīgumu par principu, ka valūtas maiņas pakalpojumi netiks sniegti bez maksas	II - 3593
b) Par pierādījumiem par nolīgumu, kas attiecas uz valūtas maiņas komisijas maksas apmēru	II - 3595
Par pierādījumiem, kas attiecas uz 1997. gada 15. oktobra sanāksmes kontekstu	II - 3596
— Par to banku tirgus daļām, kas piedalījās 1997. gada 15. oktobra sanāksmē	II - 3596
— Par tiesiskā regulējuma neskaidrībām	II - 3599
— Par sarunām, gatavojoties 1997. gada 15. oktobra sanāksmei	II - 3604
	II - 3625

Par tiešiem pierādījumiem, kas attiecas uz 1997. gada 15. oktobra sanākumi	II - 3606
— Par “GWK” protokolu	II - 3607
— Par noteiktu banku paziņojumiem administratīvā procesa laikā	II - 3612
Par konstatējumiem, kas attiecas uz nolīguma par valūtas maiņas komisijas maksas apmēru īstenošanu	II - 3613
Secinājumi	II - 3615
D — Par nolīgumu, kas attiecas uz valūtas maiņas komisijas maksu rēķinu noformēšanas noteikumiem	II - 3616
1. Lietas dalībnieku argumenti	II - 3618
2. Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3619
E — Vispārīgie secinājumi	II - 3623
Par tiesāšanās izdevumiem	II - 3623